

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH  
STUDIÍ, Z. Ú. ČESKÉ BUDĚJOVICE**

**BAKALÁŘSKÁ PRÁCE**

**Prevence kriminality dětí a mládeže**

**Autor práce:** Marta Lacinová Kubová, DiS.  
**Studijní obor:** Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě  
**Forma studia:** Kombinovaná  
**Vedoucí práce:** doc. PhDr. Vratislava Černíková, CSc.  
**Katedra:** Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění.

.....

## **Poděkování**

Chtěla bych poděkovat paní doc. PhDr. Vratislavě Černíkové, CSc. za odborné vedení práce a cenné rady, které mi pomohly tuto práci napsat.

## **ANOTACE**

Předkládaná práce popisuje problematiku prevence kriminality dětí a mládeže v České republice s důrazem na systém prevence jako takový. V textu je pozornost věnována jak aktuálnímu stavu této problematiky, tak trendům jejího vývoje.

Cílem práce je zhodnotit stávající systém prevence a posoudit, zda koresponduje se současnými trendy vývoje kriminality dětí a mládeže v České republice a v případě zjištěných nedostatků navrhnout jeho zdokonalení nebo aktualizaci.

Práce navazuje autorčinu absolventskou práci na obdobné téma na Vyšší policejní škole v Praze v roce 2015.

## **KLÍČOVÁ SLOVA**

Mládež, děti, kriminalita, prevence, bezpečnost, vývoj, rodina, škola, drogy, zbraně, prostředí, učitel, policie, výchova, opatření.

## **ABSTRACT**

This thesis describes the problem of child and youth crime prevention in the Czech Republic with an emphasis on the prevention system as such. In the text the attention is paid to both the current state of this issue and the trends of its development.

The aim of the thesis is to evaluate the current system of prevention and to assess whether it corresponds to the current trends in the development of criminality of children and youth in the Czech Republic and, if there are any deficiencies, to propose its improvement or updating.

The thesis extends and follows the graduate thesis on the similar subject at the Higher Police School in Prague in 2015.

## **KEY WORDS**

Youth, children, crime, prevention, safety, development, family, school, drugs, weapons, environment, teacher, police, education, measures.

## Obsah

|  |    |
|--|----|
| 1. Vymezení základních pojmů .....   | 9  |
| 2. Kriminalita dětí a mládeže .....  | 14 |
| 2.1 Další faktory příčin dětské delikvence .....                                     | 17 |
| 2.2 Charakteristické znaky delikvence mládeže.....                                   | 24 |
| 2.3 Vývoj kriminality dětí a mládeže za poslední období.....                         | 26 |
| 2.4 Užívání nealkoholových drog v posledních letech a vliv na kriminalitu .....      | 30 |
| 3. Teoretické přístupy ke sledované problematice.....                                | 34 |
| 3.1 Systémový přístup k prevenci kriminality mládeže .....                           | 34 |
| 4. Struktura prevence kriminality mládeže a úrovně preventivních aktivit.....        | 46 |
| 4.1 Stěžejní instituce, zabývající se aktivitami v oblasti prevence kriminality..... | 46 |
| 4.2 Konkrétní podmnožiny prevence kriminality.....                                   | 53 |
| 4.3 Opatření .....   | 56 |
| 4.4 Prevence- drogová politika České republiky .....                                 | 59 |
| 4.5 Bezpečnost ve školských zařízeních .....   | 59 |
| 4.6 Ochranná opatření a trest.....   | 61 |
| 5. Zpětná vazba ze strany expertů.....   | 65 |
| 6. Závěr .....   | 68 |
| 7. SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ .....  | 69 |

## Úvod

Kriminalita jako taková, včetně kriminality (respektive protiprávního či protispolečenského jednání) dětí a mládeže je nedílnou součástí existence lidské společnosti. Míra respektive intenzita těchto jevů reaguje na vývoj ve společnosti.

Tento problém se netýká pouze jednotlivců, ale celé společnosti. Trestná činnost mládeže je velmi vážným společenským problémem a jejímu snížení a omezování se ve většině vyspělých zemí věnuje značná pozornost.

Přitom je často akcentován názor, že zavádění systému prevence kriminality je neefektivnější a nejlevnější způsob jak kriminalitu snížit na nejnižší možnou úroveň nebo její zvyšování aspoň zastavit nebo snížit její dopady.

Ve vztahu k České republice lze říci, že na vývoj kriminality dětí a mládeže má vliv i současná společenská situace, která na děti a mládež vyvíjí mnohem větší tlak, než tomu bylo v předchozích letech či desetiletích. To je však pouze část určité mozaiky. Dospívající jedinec je totiž vystaven řadě nových vlivů, jakými jsou dostupnost drog, intenzivní interakce s vrstevníky a dalšími osobami prostřednictvím sociálních sítí (a s tím související přejímání hodnotových postojů atd.) a podobně.

Výše uvedené jevy se odráží například ve stále větší míře promyšlenosti nebo plánování protispolečenského chování či přímo kriminality dětí a mládeže.

Méně odolný jedinec má mnohdy velké problémy přizpůsobit se tempu společnosti a právě v této chvíli se mohou tvořit příhodné podmínky pro projevy delikventního chování.

Kriminalita dětí a mládeže způsobuje vážný společenský a sociální problém. V rámci České republiky není význam kriminality dětí a mládeže a její vliv na společnost podceňován. Svědčí o tom řada přijatých opatření, usnesení, postupů a metodik na vládní i nižší úrovni. Velký důraz se klade v této oblasti na rodinu.

V rámci práce zaznívá snaha verifikovat či falsifikovat následující hypotézy:

**Hypotéza č. 1:** V současné době se kriminalita dětí a mládeže zvyšuje (jak v rámci světa i v rámci České republiky).

**Hypotéza č. 2:** Zvyšuje se také brutalita a agresivita dětí a mládeže, co se týče ve vztahu ke konkrétním násilným útokům.

**Hypotéza č. 3:** Latentním jevem přitom zároveň zůstává snaha rodiny „delegovat“ pozitivní působení na děti na školu či učitele, nakolik je tento předpoklad spíše projevem alibismu než čehokoli jiného.



# 1. Vymezení základních pojmů

V rámci této kapitoly panuje snaha definovat stěžejní pojmy, se kterými bude text dále pracovat.

## *Kriminalita*

Pojmem kriminalita se rozumí přesně zákonem vymezené trestné činy, které porušují právní rámec konkrétního státu. Jedná se hlavně o trestné činy spáchané osobami staršími 18 let (tedy „dospělými“).

Kriminalita patří mezi závažné sociálně-patologické jevy, které narušují harmonický vývoj společnosti. Je tedy pro společnost dysfunkční a společensky škodlivá. Kriminalita narušuje základní pravidla společenského řádu a lidské soužití, působí společnosti i státu značné imateriální a materiální škody, způsobuje jednotlivým obětem škody fyzické, psychické a společenské, vyvolává ve společnosti atmosféru strachu, nejistoty a nedůvěry.<sup>1</sup>

## *Kriminalita mladistvých*

Kriminalita mladistvých nebo také juvenilní kriminalita se týká osob ve věku 15 až 18 let. Samotný pojem mladistvý je pojem trestněprávní a je s ním spojen počátek trestní odpovědnosti fyzické osoby, která nedovršila 18. rok věku nebo nenabyla plnoletosti manželstvím.<sup>2</sup>

## *Delikvence*

Delikvence zahrnuje trestné činy, provinění i činy jinak trestné, které spáchaly osoby mladší patnácti let. Patří sem také přestupky. Delikvence nemusí být spojována s právními důsledky, může se rovněž jednat o mírnější porušení morálních, společenských nebo právních norem. Jedná se tedy o širší pojem než kriminalita, a to z důvodu toho, že kriminalita je přesně definována právními normami a určitý čin musí tuto právní normu porušit.

---

<sup>1</sup> Kriminalita a delikvence – Charakteristika. Národní informační centrum pro mládež. 31. VIII. 2015. <http://www.nicm.cz/kriminalita-a-delikvence-charakteristika>

<sup>2</sup> Kriminalita a delikvence – Charakteristika. Národní informační centrum pro mládež. 31. VIII. 2015. <http://www.nicm.cz/kriminalita-a-delikvence-charakteristika>  
SVATOŠ, Roman. Vývoj kriminality mládeže v České republice. Kriminalistika, 2013, 2. s. 139 n. [http://www.prevencekriminality.cz/evt\\_file.php?file=171](http://www.prevencekriminality.cz/evt_file.php?file=171)

Kriminalita je uváděna především v souvislosti s trestnou činností dospělých (osoby starší 18ti let).<sup>3</sup>

### ***Juvenilní delikvence***

Juvenilní delikvence (též kriminalita mladistvých) se týká věkové kategorie 15 až 18 let. V tomto období dospívání, které je považováno za kritické, se formují hlavní rysy osobnosti. Vliv vrstevníků je velmi silný, vytvářejí se party. Vytrhnout mladého člověka z takové party je často velmi nesnadné až nemožné.<sup>4</sup>

### ***Prevence (předcházení) kriminality***

Prevence kriminality je jednou z oblastí, kterou se zabývá kriminologie.<sup>5</sup> Předcházení kriminální činnosti znamená snahu o to, aby k trestné činnosti nedocházelo v budoucnu. Do prevence kriminality patří veškeré aktivity směřující k předcházení páchaní trestných činů. Prevence tedy představuje snahu eliminovat trestnou činnost ještě před jejím začátkem nebo pokračováním.<sup>6</sup>

### ***Dítě***

Pojem dítě je vymezen v mezinárodní Úmluvě o právech dítěte, kde je podle článku č. 1 dítětem každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve. Právní rámec České republiky vymezuje pojem dítě v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, kde dítě je osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak.<sup>7</sup>

---

<sup>3</sup> Kriminalita, delikvence, vandalismus. Středisko volného času.  
<http://www.ostrovzl.cz/prevence/kriminalita-delikvence-vandalismus/>  
Kriminalita a delikvence. Sociální práce.

<http://socialni-prace.webnode.cz/kriminalita-a-delikvence/>  
<sup>4</sup> FOLTA, Josef. Příčiny delikvence dětí a mládeže. ResearchGate.  
[https://www.researchgate.net/publication/277060679\\_Priciny\\_juvenilni\\_delikvence](https://www.researchgate.net/publication/277060679_Priciny_juvenilni_delikvence)

<sup>5</sup> Kriminologie je naukou multidisciplinární. Kriminalita jako sociálně patologický fenomén zahrnuje aspekty společenské i osobnostní, což je důvod, proč kriminologie čerpá své poznatky například ze sociologie, psychologie, psychiatrie, kriminalistiky, pedagogiky, trestního práva, statistiky a dalších oborů. Současně je kriminologie vědou empirickou, neboť zkoumá kriminalitu jako reálný jev. Základním a trvalým úkolem kriminologie je získávání poznatků o kriminalitě a jejích souvislostech. Výsledky kriminologického poznání mají sloužit především zákonodárným orgánům, justičním orgánům a dalším orgánům sociální kontroly.

CHOMYNOVÁ, Pavla a kolektiv. Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách. Drogy-Info.cz. 2012. [https://www.drogy-info.cz/data/obj\\_files/1662/358/evropska%20a1\\_%20a1koln%20ad\\_studie\\_espad\\_web.pdf](https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/1662/358/evropska%20a1_%20a1koln%20ad_studie_espad_web.pdf)

<sup>6</sup> Prevence kriminality. Ministerstvo vnitra České republiky. <http://www.prevencekriminality.cz/>

<sup>7</sup> Nezletilí – definice, vysvětlení kdo je nezletilá osoba, nezletilec. Bezplatná právní poradna. 21. XI. 2011. <http://www.bezplatnapravniporadna.cz/online-zdarma/ruzne/pravnicko-slovník/8858-nezletili-definice-vysvetleni-kdo-je-nezletila-osoba-nezletilec.html>

### ***Mladistvý***

Tímto pojmem je označována věková kategorie osob, která v době spáchání provinění dovršila 15. rok a nepřekročila 18. rok svého věku. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže, ZSVM)<sup>8</sup> rozvádí odpovědnost mladistvého v § 5, odst. 1, kde je uvedeno, že mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat svoje jednání, není za tento čin trestně odpovědný. Z toho vyplývá, že i když existuje jasná definice pojmu „mladistvý“, je možné pohlížet v případě provinění na danou osobu individuálně a v případě pochybností o mravní a rozumové vyspělosti mladistvého a s přihlédnutím k znaleckým posudkům zbavit mladistvého trestní odpovědnosti.<sup>9</sup>

### ***Zletilost***

Plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku.<sup>10</sup>

### ***Mládež***

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) pod pojmem mládež rozumí děti a mladistvé. Mládeží se tedy rozumí většinou osoby od narození do osmnácti let.<sup>11</sup>

---

<sup>8</sup> Zákon č. 218/2003 Sb., Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

<sup>9</sup> SCHELLEOVÁ, Ilona. Právní postavení mladistvých. Praha: Eurolex Bohemia, 2004.

Trestní řízení ve věcech dětí a mladistvých.

<http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/trestni-rizeni-ve-vecech-deti-a-mladistvych>

HLAVÁČKOVÁ, Kateřina. Trestní odpovědnost dětí a mládeže. <http://trestni-odpovednost.blogspot.cz/>

<sup>10</sup> Zákon č. 82/2012 Sb., Zákon občanský zákoník § 30.

<sup>11</sup> Pojem „mládež“ je relativně neusazený.

Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007-2013 hovoří o rozpětí „od narození do 26 let“ (přičemž se předpokládá, že děti představují kategorii do 18 let). Existují ale i jiné definice, dosahující do 24, nebo do 29 či 30 let.

MARÍKOVÁ, Hana. Zpráva o mládeži 2013. Základní informace o situaci mladých lidí v České republice. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Praha. 2014.

[http://www.msmt.cz/file/33231\\_1\\_1/](http://www.msmt.cz/file/33231_1_1/)

### ***Mladý dospělý***

V právních úpravách některých států se vyskytuje také pojem mladý dospělý. Jedná se zpravidla o osoby ve věku osmnácti až jednadvaceti let, které mají v systému práva statut dospělého. U této skupiny osob je možné zmírnit jejich postavení hlavně v oblasti trestu, kde na ně může být za určitých okolností aplikována speciální úprava pro mladistvé. Důvodem tohoto postupu je skutečnost, že je velmi obtížné stanovit hranici dospělosti.<sup>12</sup>

### ***Osoby blízké věku mladistvému***

Právní rámec České republiky nezná pojem mladý dospělý, ale vyskytuje se u nás termín osoby blízké věku mladistvých. Tento termín je obsažen v trestním zákoníku, kde je uvedeno, že „soud jako k polehčující okolnosti přihlédne zejména k tomu, že pachatel spáchal trestný čin ve věku blízkému věku mladistvých“.<sup>13</sup>

---

<sup>12</sup> Mladá dospělost. Psychologie. <http://psychologie.studentske.cz/2009/12/mlada-dospelost.html>

<sup>13</sup> Věk v trestním právu. Muj-pravnik-cz. <http://muj-pravnik.cz/vek-v-trestnim-pravu/>

Věk blízký věku mladistvých. Judikáty.info.

<https://www.judikaty.info/cz/nejvyssi-soud-ceske-republiky/vek-blizky-veku-mladistvych/>

Níže uvedená tabulka vymezuje pojetí jednotlivých kategorií respektive některých výše uvedených pojmů v resortu školství, Policii České republiky a trestně právních předpisech:

| <i>věková<br/>kategorie</i> | <i>resort školství</i>   | <i>Závazný pokyn<br/>policejního<br/>prezidenta č. 8/2002<sup>14</sup></i>   | <i>trestně právní předpis</i>  |
|-----------------------------|--|--|--|
| <b>dítě</b>                 | v souladu s Úmluvou o právech dítěte je za <b>dítě</b> považována osoba do 18 let věku <sup>15</sup> | každá osoba mladší 18 let<br>i v případě, že zletilost nabyta před dosažením tohoto věku podle zvláštního předpisu; kde se v tomto závazném pokynu hovoří o mládeži, rozumí se tím též <b>dítě</b> |  |
| <b>mladistvý</b>            |  | 15-18 let  | § 8 zákona č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů (občanský zákoník) <sup>16</sup> je stanovena způsobilost fyzické osoby k právním úkonům a podmínky vzniku zletilosti. |
| <b>mládež</b>               | osoby od 18 let – 26 let věku  |  |  |
| <b>nezletilý</b>            |  |  | § 8 a 9 zákona č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů (občanský zákoník) <sup>17</sup>   |

<sup>14</sup> V současnosti neplatí, do určité míry na tento dokument navazuje Závazný pokyn policejního prezidenta č. 167/2010, o činnosti na úseku mládeže (ze dne 30. prosince 2010).

<sup>15</sup> Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, v planém znění rozeznává děti, žáky a studenty (např. viz § 16, Podpora vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami).

<sup>16</sup> V současnosti se jedná o zákon č. 89/2012, Sb., občanský zákoník, v platném znění.

K tématu mladistvých: Práva a postavení mladistvého obviněného. Nejvyšší státní zastupitelství.

<http://www.nsz.cz/index.php/cs/obvinny/prava-a-postaveni-mladistveho-obvinneho>

<sup>17</sup> V současnosti se jedná o zákon č. 89/2012, Sb., občanský zákoník, v platném znění. Viz § 31 a následující.

## 2. Kriminalita dětí a mládeže

Kriminalita dětí a mládeže byla, je a bude důležitým fenoménem, se kterým se musí lidská společnost vyrovnávat od svého vzniku.

Páchání trestné činnosti mladistvými, konkrétně předmět zájmu a samotný způsob páchaní, je ovlivněno vývojem osobnosti jedince, kriminogenními faktory osobnosti jedince, schopností rozpoznat negativní jevy a ovlivnitelnost těmito jevy.

Jedním z rozdílů mezi dospělým a mladistvým pachatelem je, že **některé faktory jsou pro mladistvého nepřekonatelné na rozdíl od dospělého, který dokáže potlačit**. Vyjmenované faktory mohou samostatně nebo ve spojení s dalšími příčinami vést ke kriminálnímu jednání.

Zvláštnosti způsobu páchaní trestné činnosti mládeže lze charakterizovat následovně:<sup>18</sup>

- Výběr předmětu útoku je určován rozdílnou hodnotovou orientací mladých na rozdíl od dospělých.
- Trestná činnost je páchána skupinově, s nízkou úrovní organizace. Obvykle schází příprava ke spáchání trestné činnosti. Pokud je trestná činnost připravována, tak příprava je povrchní a nedokonalá
- Chování mladistvých delikventů se vyznačuje neúměrnou brutalitou, projevující třeba zbytečnou devastací okolí a předmětů.
- Nevýhoda mladistvého pachatele spočívající v nedostatku fyzické síly a zkušeností je nahrazována neúměrnými prostředky k překonání překážky a dosažení cíle.
- Kriminální delikty jsou často páchány pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek, které posilují odvahu a agresivitu.
- Při recidivě volí mladistvý stejný způsob spáchání trestného činu a opakuje předchozí konání.
- Alibi si zajišťují u svých kamarádů nebo v partě, obvykle až po spáchání trestné činnosti.

---

<sup>18</sup> CHMELÍK, Jan. Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži, Praha: Policie České republiky, Úřad pro vyšetřování pro Českou republiku, Ministerstvo vnitra České republiky – odbor personální práce a vzdělání, 2. vydání, 1998. s. 7 a 122.

- S připravovanou trestnou činností se většinou svěřují svým kamarádům nebo členům party.
- Schází snaha utajovat spáchání trestného činu.
- Předmětem zájmu se stávají předměty, které aktuálně potřebuje.
- Rozhodování je spíše emotivní než racionální.

Dalším znakem v kriminalitě mladistvých je to, že se tohoto jednání dopouštějí spíše ve městech, zejména těch větších. Kriminalitě ve městech napomáhá určitá míra anonymity, kterou města nabízí. Na vesnicích je trestná činnost mladistvými páchána mnohem méně. Ve městech ke kriminalitě mladistvých přispívá i to, že je zde více než na venkově veden konzumní styl života.

Dále je v páchání trestné činnosti mladistvých typická snaha vyrovnat se některým svým vrstevníkům. Hlavně tedy těm vrstevníkům, kteří vynikají bohatstvím nebo kriminálními zkušenostmi. K tomuto se dále připojují takové aspekty jako je nedostatek odpovědnosti, neúcta k hodnotám a majetku zvláště. Jedinec má problémy s dodržováním norem, které upravují jeho život a chování ve společnosti. Svoji roli hraje i určitá touha po nezávislosti a svobodě. Vliv na kriminální chování mladistvých jedinců mají i takové jevy jako je zanedbávání školní docházky, toulání anebo útěky z domova.

V posledním období se zvyšuje kvalifikovanost spáchaných trestných činů. Tato kvalifikovanost spočívá ve stále promyšlenějším jednání, lepší přípravě a již i předem zajištěného alibi. Závažnou okolností doprovázející trestnou činnost mladistvých je zneužívání drog a požívání alkoholu. Dalším velmi faktorem je, že se velké části páchané trestní činnosti dopouštějí mladiství, kteří jsou na útěku z ústavů vykonávajících ústavní a ochranou péči, tzv. děti na útěku. Dalším ukazatelem v páchání trestné činnosti mladistvými je to, že se chlapci dopouštějí mnohem častěji páchání trestných činů, v poměru 1:20. Dívky páchají především podvody, krádeže a kriminalitu spojenou s prostitutí a drogami.<sup>19</sup>

---

<sup>19</sup> ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2.*

Jako další hledisko důvodu páčání trestné činnosti jsou svízelné životní situace, do kterých se mohou mladiství dostat. Patří mezi ně.<sup>20</sup>

- situace s nepřiměřenými úkoly a požadavky,
- situace problémové (nově vzniklé situace, které neumí řešit),
- situace s překážkami (dosažení cíle hroubí překážky, nereálná přání),
- situace konfliktní (střet zájmů, dítě se musí rozhodnout pro jednu věc),
- situace stresové (stres – odpověď organismu na silný podnět).

*„Jedním z obranných mechanismů, jak zvládat náročné situace může být agrese. Nárůst dětské agresivity je v posledních letech často diskutovanou otázkou jako jedna z příčin nezákonného jednání dětí a mládeže. Jednostranné soudy odsuzující např. televizi, počítačové hry, které předvádějí násilí, vznik problému zjednodušují. Kdyby příčina byla jedna a čitelná, dala by se snadno odstranit. Příčin, které způsobují násilí, může být však několik. My dospělí je většinou hledáme všude kolem sebe, jen ne u sebe. Přiznat si, že jsme to my, kdo dává dětem příklad, jak řešit problémy, že my jsme dětem vzorem různých způsobů jednání, je zvlášť, vyskytnou-li se problémy, velmi těžké. Jsou to především rodiče, ale i herci nebo sportovci. Když oblíbený herec – „hrdina“ dá ve filmu protivníkovi ránu pěstí, dítě se již z filmu nedozví, že i rána nebo kopnutí může ve skutečnosti jednoho člověka zabít a druhého přivést na mnoho let do vězení. Dítě má málo zkušeností a důsledek některého činu si neuvědomí. Hrané filmy a zpravodajství často předvádějí násilí vytržené ze souvislostí. Dětský divák si tak zvyká na každodenní obraz utrpení, stává se více lhostejným a méně solidárním.“<sup>21</sup>*

Agresivita do určité míry vzrůstá i v běžném životě, např. verbální agrese. Nekultivované prostředí nezpůsobí, že se člověk vydá na šikmou plochu, ale posune ho tím směrem. Velmi důležité jsou tedy podmínky (klíma), ve kterých dítě vyrůstá.

Jsou rodiny, kde pro zlepšení finanční situace dospělí pracují celodenně, mají dvě až tři zaměstnání. Večer přijdou domů unavení a na děti nemají čas ani náladu. Děti pak velkou část volného času tráví sledováním televizních pořadů.<sup>22</sup>

---

<sup>20</sup> KAŠPAROVÁ, Blažena. Příčiny a podmínky páčání trestné činnosti dětmi a mládeží. Policie České republiky, územní odbor Sokolov; Záchraný kruh. <https://www.zachranny-kruh.cz/index.php?page=page&art=375826>

<sup>21</sup> KAŠPAROVÁ, Blažena. Příčiny a podmínky páčání trestné činnosti dětmi a mládeží. Policie České republiky, územní odbor Sokolov; Záchraný kruh. <https://www.zachranny-kruh.cz/index.php?page=page&art=375826>

<sup>22</sup> KUCHAROVÁ, Věra a kolektiv. Zabezpečení životních podmínek dětí v rodinách. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. 2016. ISBN 978-80-7416-252-7. [http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz\\_417.pdf](http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_417.pdf)



S výzvou „neodkládejte své děti před obrazovku“ se poprvé obrátili odborníci na rodiče v Japonsku. Rodiče, kteří výzvu přijali, se však začali dopouštět další chyby. Posadili dítě před sebe, předčítali mu a mluvili k němu. Nápadnou bezradnost při výchově vyřešila teprve rada nejcennější: „Povzbuzujte své děti, aby samy mluvily a naslouchejte jim“.<sup>23</sup>

Povídat si s dětmi je doma možné téměř vždy a téměř všude. Žádné téma není tabu tam, kde je dostatek něhy a důvěry.

## 2.1 Další faktory příčin dětské delikvence

Dispozice k neadekvátnímu chování, které při nevhodném výchovném působení může přerůst až do trestné činnosti, mohou pramenit z nejrůznějších poruch či poškození mozku, jako např. porodní komplikace, úrazy, apod., dále mohou mít příčinu v poruchách osobnosti a nemalý vliv na delikventní chování mají rovněž vrozené znaky osobnosti. Další možná příčina delikventního chování mládeže je spatřována ve vnějších příčinách, a to v rodině, škole, vrstevnických partách, špatně tráveném volném čase a také vlivu médií.<sup>24</sup>

### Biologické faktory

Genetická zakotvenost lidského chování je aspekt současnými společenskými vědami stále nedocenený. Co se týče lidské individuální charakteristiky, je v tomto směru dáván větší důraz na vliv prostředí (zejména vliv rodiny a jiných skupin) a tento vliv je i více prozkoumáván než právě vliv genetický. Ovšem dědičnost nelze v žádném případě podceňovat. Sama o sobě sice nezapříčiňuje delikventní chování, může však v kombinaci s vlivy sociálními a osobnostními jednání umocnit. Genetická vloha může zvýšit nebo snížit možný vliv okolí na pozdější chování.<sup>25</sup>

V souvislosti s biologickými vlivy je třeba také zmínit fakt, že předpoklady pro delikventní jednání mládeže může pramenit z poškození mozku, které mohlo vzniknout v prenatálním období. Velký vliv zde má chování matky v těhotenství (kouření, alkohol, užívání léků či drog), ale také možné komplikace při porodu, které mohou způsobit mozkovou dysfunkci a s tím související poruchy mozku.

---

<sup>23</sup> Děti a média. <http://www.detiamedia.cz/>

Děti a televize: Informace pro rodiče, pedagogy a vychovatele. Bílý kruh bezpečí.  
<https://www.bkb.cz/prevence/deti-a-tv/>

<sup>24</sup> JANÍKOVÁ, Hana. Vandalismus, kriminalita, delikvence, prostituce. Benepal: Poradenství a vzdělávání. [http://www.benepal.cz/files/project\\_1\\_file/KRIMINALITA.PDF](http://www.benepal.cz/files/project_1_file/KRIMINALITA.PDF)

<sup>25</sup> MATOUŠEK, Oldřich; KROFTOVÁ, Andrea. Mládež a delikvence. Praha: Portál. 1998, s. 44.

Dalším možným faktorem kriminality mládeže může být i vrozená biologická anomálie, odlišný vzhled dítěte anebo jeho zhoršený zdravotní stav. Například invalidní dítě je díky svému handicapu v dětském kolektivu na okraji zájmu, je zesměšňováno nebo se mu děti za jeho handicap posmívají. Toto dítě může reagovat neadekvátně a jeho chování může přerůst až v chování kriminální, které je odrazem snahy o uspokojování potřeb nebo vykompenzování způsobených duševních traumat.<sup>26</sup>

### **Psychologické faktory**

Psychické charakteristiky mají velký vliv na chování člověka. To znamená, že ovlivňují i chování delikventní. Patří mezi ně temperament, což je relativně stálá složka osobnosti, motivace ke konkrétnímu konání nebo opomenutí a intelekt.

Dalším faktorem je porucha osobnosti (psychopatie), kterou můžeme definovat jako: *„Trvalá, vrozená osobnostní dispozice, která staví člověka mimo normu. Hlavním kritériem při diagnostikování psychopatie je stálá, od dětství se projevující nerovnováha ve skladbě osobních vlastností, takže některé jsou nápadně vyvinuté, případně některé nápadně chybí. Nositel této poruchy má kvůli ní opakované, stereotypní konflikty v sociálním prostředí, okolím je považován přinejmenším za podivína.“*<sup>27</sup>

### **Vliv rodiny**

Rodina je jednou ze základních sociálních institucí, která v průběhu let prodělala některé významné změny, a společnost jí také v různých dobách přikládala různou váhu. Je však třeba mít vždy na paměti, že základní hodnotová orientace člověka, včetně jeho vztahu k prostředí, závisí především na vztahu k sobě, na sebedůvěře a na vědomí vlastní ceny, které se utvářejí právě a především v rodině. Zde se také rozvíjí základní smysl pro lidská práva, odpovědnost a povinnost.

Rodina je nejdůležitějším faktorem, který ovlivňuje celkové zrání dítěte. Rodiče a ostatní nejbližší členové rodiny se stávají od jeho nejútlejšího věku terčem pozorování a bezděčného napodobování. Formování osobnosti bývá přímým odrazem kvality rodiny. Jestliže se dítěti nedostává potřebně zaměřené výchovné péče a výchovných vzorů, hovoří se o tzv. výchovné zanedbanosti. Výchovně zanedbávány bývají zejména děti primitivních rodičů s nízkou kulturní úrovní, ale někdy i paradoxně děti v rodinách

---

<sup>26</sup> Záškoláctví. Šance dětem. 15. IV. 2012.

<http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-ditete/zaskolactvi.shtml>

<sup>27</sup> Vývoj osobnosti dítěte v souvislosti s prostředím. Bedekr sociálním znevýhodněním pro učitele základní školy. Cesta k rovným příležitostem. <http://www.cerop.cz/cs/aktivita-5/zs/zch3>

s vysokou socioekonomickou úrovní, kde však na dítě nemají čas, kde je dítě nevídané, či stojí příliš v pozadí v řadě různých jiných hodnot a zájmů rodičů. Rodina však navenek může působit jako harmonický celek.<sup>28</sup>

Skryté nebo zjevné poruchy rodinné atmosféry mohou nesprávně zaměřit vývoj osobnosti, které se většinou nedostávají potřebné a pobízející vlivy, takže její citové rozpoložení je velmi vratké. Upevňují se pouze přebrané a většinou nepříznivé vzorce chování. Rodina, jejíž vztahová atmosféra je nedostatečná, místo aby dítě připoutala, vyžene jej do jiných společenství, do part překračujících často společenské normy a zákony. Rodiče se jim většinou nevěnují tak, jak by měli, a nesledují důsledně náplň jejich volného času. Případná výchovná opatření nemají valného efektu, neboť přicházejí většinou pozdě a navíc bývají značně neadekvátní (tělesné tresty, striktní zákazy, atd.) Při řešení obtížných situací tyto děti poměrně často selhávají a mnohé se v důsledku toho obrací k alkoholu a drogám.

### **Vliv školy**

Škola je instituce, která je pro dítě na druhém místě, co se týče výchovy. Pobývá v ní většinu dne (někdy je ve škole delší dobu, než jakou pak tráví se svými rodiči), význam školy v životě dítěte není tedy malý. Dnešní škola již dávno neplní pouze vzdělávací funkci, má rovněž vliv na osobnost a morální vývoj žáka. V dnešní době by škola měla nejen děti kvalifikovat pro budoucí práci, ale také vychovávat k občanské angažovanosti, a to ve spolupráci s rodinou. Není však vždy snadné skloubit zájmy společnosti, rodiny a školy. Rodiny někdy se školou spolupracovat nechtějí, mají-li jiné hodnotové preference než škola.

Vstupem do školy ztrácí rodina své výlučné postavení ve výchově dítěte. Nyní je dítě ovlivňováno další institucí, která je pro dítě zosobněna v osobě učitele. Učitel má velký podíl na tom, jak si dítě ve škole zvykne, a je na jeho schopnostech mu tuto životní změnu co nejvíce usnadnit. Zejména v prvních třídách základní školy je učitel či učitelka osoba klíčová. Každý z nás si většinou pamatuje učitelku z první třídy, ale ne všichni na ni mají příjemné vzpomínky. To, jak učitel pomůže dítěti si na školu zvyknout a nalézt v ní zalíbení, má vliv na celý průběh školního života.

Z tohoto pohledu můžeme děti rozdělit na dvě skupiny. První skupinou jsou děti, které si nesou špatné předpoklady spolupráce se školou již z rodiny (nefunkční rodiny), a mají tedy sklony k delikventnímu chování z rodinného prostředí a škola může toto

---

<sup>28</sup> ŠNÝDROVÁ, Ivana. Význam rodiny pro vývoj osobnosti. Iustin.cz. <http://www.iustin.cz/art.asp?art=3>

chování buď potlačit a dítě převychovat, anebo (ve většině případů) s tím škola nezmůže nic.

Do druhé skupiny je možné zařadit děti, které pocházejí z bezproblémových rodin, neočekává se od nich příklon k delikventnímu chování, ale škola a spolužáci mohou toto jednání vyprovokovat.

Škola by se neměla zajímat o žáky jen při procesu vzdělávání, neměla by se uzavírat před okolním světem, ale měla by pohlížet na žáky v celé šíři jejich existence. Měla by se zajímat o prostředí, ve kterém žák vyrůstá, o jeho volnočasové aktivity, měla by úzce spolupracovat s rodiči a pokud tato spolupráce selhává, tak spolupracovat se sociálními pracovníky, policií, či jinými organizacemi zabývajícími se péčí o děti a mládež.

V každé škole a školském zařízení (dále „škole“) jsou vždy přítomni alespoň dva poradenští pracovníci – výchovný poradce a metodik prevence; v některých školách pak působí i další poradenští pracovníci – školní psycholog a školní speciální pedagog.<sup>29</sup>

- **Výchovný poradce** se zaměřuje na řešení výchovných problémů a obtíží v chování dětí, žáků a studentů<sup>30</sup> (dále jen „žáků“ – s výjimkou citací). Ve školách, ve kterých nepracuje školní speciální pedagog, musí výchovný poradce znát základní informace o druhu postižení/znevýhodnění žáků, respektive poskytovat základní metodickou pomoc v oblasti práce s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Výchovný poradce se věnuje i problematice kariérového poradenství a procesu integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, včetně integrace nadaných dětí.

---

<sup>29</sup> Téma řeší zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), odst. 1 písm. f) a odst. 2 § 21. Žáci a jejich zákonní zástupci získali právo na poradenskou pomoc školy. Rámcové náplně práce výchovných poradců, školních metodiků prevence, školních psychologů a školních speciálních pedagogů jsou zpracovány v příloze č. 3 k vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, která specifikuje standardní poradenské činnosti škol. Kvalifikační předpoklady těchto pedagogických pracovníků jsou vymezeny v zákoně č. 263/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. Cílem těchto předpisů je umožnit školám zavádění nových poradenských služeb školních psychologů a školních speciálních pedagogů dále pak podpořit a vymezip poradenskou práci škol stanovením standardů činností (kompetencí) školních poradenských pracovníků.

Součástí školního vzdělávacího programu školy je i strategie školního poradenství, o němž hovoří odst. 2 §7 vyhlášky č. 72/2005 Sb., který specifikuje obsah poradenských služeb ve škole.

Školní psycholog. Lauderovy školy. [http://www.lauder.cz/cs/zakladni\\_informace/skolni\\_psycholog.html](http://www.lauder.cz/cs/zakladni_informace/skolni_psycholog.html)

<sup>30</sup> Viz zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, v planém znění (např. viz § 16, Podpora vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami).

- **Metodik prevence** se ve školách zabývá prevencí sociálně patologických jevů. Pedagogům a jejich asistentům<sup>31</sup> může metodik prevence poradit zejména v tom, jak působit na konkrétní žáky, aby se u nich předcházelo vzniku sociálních patologií (kouření, užívání dalších návykových látek, hraní hazardních her). Školní metodik prevence v ideálním případě vykonává činnosti metodické, koordinační, informační a poradenské a o těchto činnostech vede písemnou dokumentaci:
- Koordinuje tvorbu minimálního preventivního programu školy a kontroluje jeho naplňování; program je vytvářen v souladu s potřebami a možnostmi školy a je pravidelně aktualizován na základě strategií primární prevence v České republice.
- Koordinuje aktivity školy zaměřené na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, nežádoucího či přímo kriminálního chování, sebepoškozování apod., podílí se na těchto preventivních aktivitách a metodicky vede ostatní učitele při jejich realizaci.
- Koordinuje práci učitelů s třídními kolektivy, zaměřuje se na vyhledávání problémového chování a metodicky vede učitele při preventivní práci s jednotlivými třídami.
- Navrhuje a koordinuje vzdělávání pedagogů školy v oblasti prevence nežádoucích jevů.
- Podílí se na přípravě aktivit zaměřených na **zapojování multikulturních prvků** do vzdělávacího procesu a na integraci žáků/cizinců. Koordinuje realizaci těchto aktivit; prioritou v rámci tohoto procesu je prevence rasismu, xenofobie a dalších jevů, které souvisí s otázkou přijímání kulturní a etnické odlišnosti.
- Koordinuje spolupráci školy s orgány místní správy a samosprávy, v jejichž v kompetenci je problematika prevence sociálně nežádoucích jevů, dále s okresním metodikem preventivních aktivit, popř. krajským školským koordinátorem prevence a s odbornými pracovišti (poradenskými, terapeutickými, preventivními, krizovými, a dalšími zařízeními a institucemi).

---

<sup>31</sup> Například v roce 2014 bylo v České republice okolo 9 000 asistentů pedagoga. Asi 8 250 asistovalo postiženým dětem a asi 750 dětem sociálně znevýhodněným Vlastního speciálního pedagoga zaměstnává jen 18 procent škol, psychologa 14 procent.  
Učitelé čekají s inkluzí na stát. Lidové noviny, 27. VIII. 2015.

V případně akutního výskytu sociálně nežádoucích jevů kontaktuje odpovídající odborná pracoviště (ale i zdravotnická zařízení, nestátní organizace působící v oblasti prevence, policii, orgány sociální péče apod.), a dle svých možností a odborných kompetencí se podílí na intervenci a následné péči.

### **Vliv vrstevnických part**

Vrstevnická parta je pro dospívající mládež hlavním prostředkem hledání vlastního já.

Všichni jsme byli dětmi a většinou všichni jsme od určitého věku byli raději ve společnosti svých kamarádů než se svými rodiči. Mnoho z těch kamarádů zůstalo našimi přáteli do současnosti.<sup>32</sup>

Novodobá kriminologie tvrdí, že kriminalita mládeže je většinou páchána v partách nebo neformálních skupinách. Ty vznikají nejčastěji ze skupin formálních, tedy vydělením ze školní třídy či pobytových zařízení pro rizikovou mládež. Živnou půdou pro jejich tvorbu mohou být i velkoměstská sídliště.

Akceptace vrstevnickou partou vyžaduje od jedince určitou konformitu – tedy být stejný jako členové. Každý nový člen se musí přizpůsobit ostatním, tzn. způsob vyjadřování, úprava zevnějšku, preferovaný hudební styl, ale i upřednostňování určitých postojů a chování – k opačnému pohlaví, k sexualitě, k rodičům, ke škole a práci a třeba i k omamným a návykovým látkám.

Vrstevnická parta bývá ještě významnější pro děti vyrůstající v disfunkčních rodinách, které jim neposkytují potřebnou podporu, zájem, ani žádoucí pravidla chování. Na tyto děti mívá vůdce, který stojí na vrcholu skupinové hierarchie, velký vliv. Členem party se však může stát i dítě vychovávané funkční rodinou. V západních zemích je pro vstup do party požadováno vykonání nějakého zahajujícího rituálu, což bývá často trestný čin. V naší republice je nejčastější delikventní parta, která opětovně navštěvuje diskotéky a herny. Tento způsob života se však stává poměrně finančně náročnou zábavou, takže prostředky na ni bývají opatřovány krádežemi, později i napojením na překupníky.

### **Závislosti**

Vliv delikventního chování může také souviset s nadměrným používáním návykových látek, alkoholem počínaje a tvrdými drogami konče. Nemusí samozřejmě

---

<sup>32</sup> SVOBODOVÁ, Zuzana. Kdy zajít k odborníkovi s dítětem v předškolním věku. Rodiče a děti. <http://www.rodice-a-deti.cz/kdy-zajit-k-odbornikovi-s-ditetem-v-predskolnim-veku>

jít pouze o závislosti, které spočívají v užívání návykových látek, ale také kupříkladu o závislostech na výherních automatech

Zatímco v případě prodeje alkoholických nápojů a cigaret je jejich prodej omezen věkem, v případě drog se jedná o komoditu, jejíž držení a distribuce je přímo zákonem zakázána. Alarmující je především stále se snižující věk, ve kterém se mladí lidé s drogami setkávají a konzumují je. Nebezpečí veškerých závislostí spočívá zejména v jejich vlivu, který mohou na jedince mít. Neúměrným užíváním návykových látek u mládeže dochází hlavně k trvalému poškození jak duševního, tak tělesného zdraví. Nejčastěji se střet se zákonem projevuje kriminální činností spojenou s opatřováním si finančních prostředků na nákup drogy, neboť mladistvý nemá zpravidla tak vysoký legální příjem, ze kterého by tyto výdaje platil.

Z hlediska prevence je třeba v systému preventivních aktivit věnovat formování zdravého životního stylu, rozvíjení schopností žáků s drogou „žít“ (myšleno ve společnosti), ale nepodlehout jí. V preventivních programech využívat vyučovací proces a volnočasové aktivity žáků. Zvláštní pozornost věnovat předcházení tzv. lehkým drogám, které jsou u dětí a mládeže nejrozšířenější. Je nezbytné úzce spolupracovat s rodinami žáků s vybranými zařízeními a podílet se na preventivních programech.

Náprava drogové závislosti u dítěte je mnohem složitější a bolestnější pro všechny zúčastněné strany. Méně závažné případy lze řešit v rámci školy za nezbytné spolupráce s rodinou, v závažnějších případech je nutné kontaktovat některé z poradenských a v krajním případě i léčebných zařízení. Náprava musí být cílená a systematická, jelikož se jedná o velmi závažný jev, který může nenapravitelně poškodit jak zdraví, tak osobnost postiženého dítěte.<sup>33</sup>

### **Vliv médií**

Několik desítek let probíhají diskuse o vlivu násilí ve filmech na chování člověka. Diskutuje se o vlivu filmu, televize a nejnovějších počítačových her na psychiku dítěte. Zatím co veřejnost diskutuje, stalo se násilí mezi lidmi každodenní součástí televizní sledovanosti.

Pro malé dítě je velmi složité a někdy téměř nemožné oddělit fikci od reality a mnohdy ani vysvětlení rodičů nestačí. Tato televizní „realita“ může dítě zmást a to si vytvoří mylnou představu, jak to ve světě chodí. Dítě může získat dojem, že násilí patří

---

<sup>33</sup> STREČKOVÁ, Šárka, Současné podmínky a vývojové trendy v užívání nealkoholových drog u žáků základních škol a víceletých gymnázií v posledních letech. Ochrana a Bezpečnost. 2016, 3. [http://ochab.ezin.cz/O-a-B\\_2016\\_C/2016\\_OaB\\_C\\_03\\_streckova.pdf](http://ochab.ezin.cz/O-a-B_2016_C/2016_OaB_C_03_streckova.pdf)

ke každodennímu životu a že jeho páchaní je možnost, jak dosáhnout svého cíle. Časem se samozřejmě jeho rozlišovací schopnost prohloubí a lépe pozná, co je možné a co je pouhá fikce.<sup>34</sup>

## 2.2 Charakteristické znaky delikvence mládeže

Mezi mládeží převažují trestné činy méně závažné, převážně majetková trestná činnost, závažná forma se vyskytuje poměrně zřídka. Rozdíly můžeme nalézt také mezi kriminalitou páchanou dětmi do 15 let a mladistvými. Mladiství se dopouštějí závažnějších forem kriminality než děti v souvislosti s nabytými zkušenostmi. Jedná se především o loupeže, krádeže vloupáním, krádeže motorových vozidel, rasově motivované činy atd. Dále existují trestné činy, které jsou typické pro mládež. Jako příklad mohou uvést trestné činy spojené se sprejerstvím. Z údajů o registrované kriminalitě vyplývá, že 70 % pachatelů je z řad mládeže, ve zbylých 30% jsou pachatelé ve věku mladých dospělých. Vysoký podíl mladistvých delikventů je také zastoupen u trestných činů šíření toxikomanie a šíření poplašné zprávy.

Také potřeba mladých lidí sdružovat se ve skupinách je často spojena s trestnou činností. Podle statistik se trestných činů ve skupinách dopouštějí více chlapci, dívky častěji páchají trestnou činností individuálně. Tato potřeba mladých lidí pomáhá dotvářet jejich sociální inteligenci, tento posun ve vývoji může být jak pozitivní, tak negativní. Jedná se převážně o mladistvé, které spojuje místo bydliště, škola nebo nějaký zájmový kroužek.

Delikventní činnost mladistvých je ve velkém množství případů prováděna ve skupinách či dvojicích. V některých případech skupiny fungují jako stimulační nebo iniciační prvek delikventního jednání. Příkladem jsou násilné nebo rasisticky motivované činy nebo šikanování, které se zaměřují na fyzické nebo psychické týrání či ubližování v určitých ohraničených sociálních uskupeních, jakými jsou například školy a internáty. Vyskytují se převážně u lidí pohybujících se v rodině s agresivními prvky výchovy, kteří mají vštípeno násilí jako společensky akceptovanou hodnotu. Tito mladiství nejsou následně schopni zvládnout situace, kde mají možnost ovládat jiné nebo využívat svého nadřazeného postavení. Často se můžeme setkat se sprejerstvím. Tím se míní umístování moderních uměleckých děl na soukromý či veřejný majetek. V

---

<sup>34</sup> Děti a média. <http://www.detiamedia.cz/>

Děti a televize: Informace pro rodiče, pedagogy a vychovatele. Bílý kruh bezpečí.  
<https://www.bkb.cz/prevence/deti-a-tv/>



těchto skupinách získávají členové prestiž, postavení nebo vážnost množstvím případně umístěných sprejerských výtvorů. Další trestná činnost mládeže je spojena také s vandalstvím, tedy bezdůvodným ničením cizího, ať již soukromého nebo veřejného majetku.<sup>35</sup>

Dalšími podněty k páčání trestné činnosti může být soutěživost, touha po dobrodružství či snaha vyzkoušet své dovednosti. Výsledek takového jednání, tedy trestný čin, je důkazem rychlosti, schopnosti či sebeprosazení ať ve skupině nebo mimo ni. Tato mládež mnohdy používá páčání trestné činnosti jako náplň svého volného času, jejím prostřednictvím si kompenzuje neúspěchy ze všedního dne, jedná se tedy o jakýsi druh zábavy. Skupinová soudržnost stojí často na vymezení vnějšího nepřítele a na boj s ním (např. anarchisté, skinheadi...)<sup>36</sup>

Podstatným znakem kriminality mladých je uspokojování svých potřeb bezprostředně, tedy neschopnost odložení svých potřeb na pozdější dobu či se jich popřípadě vzdát.

Způsob provedených trestných činů vykazuje zvláštnosti oproti pachatelům dospělým, jednají méně promyšleně a nedostatečně plánují trestný čin. Páčání trestných činů bez přípravy vyplývá z náhodně vybraných míst páčání trestných činů, nevhodných nástrojů k získání či ukrytí kořisti či špatné zastření stop. Necháávají se svést náhlým popudem, příležitostí, která se jim naskytne.

Často se setkáváme u mladistvých s nepřiměřeně brutálním provedením trestných činů, kdy hodnota samotné věci je v nepoměru ke způsobené škodě, která vznikla během získávání tohoto profitu. Pro pachatele je často důležitější způsob jakým trestný čin provede, než samotný lup. Mladistvý si prověřuje svoje schopnosti. Agresivitu používají jako prostředek zakrývající jejich nejistotu a nezkušenost.<sup>37</sup>

Ne vždy a ve všech případech se dá trestné činnosti mládeže zabránit. Proto je třeba aktivně s mládeží pracovat ještě před tím, než se vydají na kriminální dráhu. Je nutné a žádoucí pokusit se eliminovat trestnou činnost před jejím spácháním nebo pokračováním. Preventivní činnost obsahuje soubor nerepresivních opatření, tedy

---

<sup>35</sup> Kriminalita, delikvence, vandalismus. Středisko volného času.  
<http://www.ostrovzl.cz/prevence/kriminalita-delikvence-vandalismus/>  
Kriminalita a delikvence. Sociální práce.  
<http://socialni-prace.webnode.cz/kriminalita-a-delikvence/>

<sup>36</sup> FRIEDLOVÁ, Karin a kolektiv. Práce s třídním kolektivem. Centrum podpory inkluzivního vzdělávání. 2012. ISBN 978-80-87652-70-1.  
[http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/metodika\\_6.pdf](http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/metodika_6.pdf)

<sup>37</sup> PRÁŠKOVÁ, Helena. Postavení osoby, které byla přestupkem způsobena nemajetková újma. Ministerstvo vnitra České republiky. <http://www.mvcr.cz/soubor/praskova-pdf.aspx>

veškeré aktivity, které směřují k předcházení páchaní trestné činnosti a snižování obav z ní.

### **2.3 Vývoj kriminality dětí a mládeže za poslední období<sup>38</sup>**

Za posledních osmnáct let, zejména od roku 1997, trvale klesá podíl počtu pachatelů z řad mládeže z celkového počtu pachatelů registrované kriminality.

Tento fakt vyvrací tvrzení, že mládež je stále „horší“ a stále více páchá trestnou činnost. Opak je pravdou. Pokud pachatele z řad mládeže rozdělíme na nezletilé a mladistvé, je vývoj procentuálního podílu těchto pachatelů z celkového počtu pachatelů taktéž klesající.

Klesající trend je zejména u mladistvých. Pokud jde o hledání odpovědi na otázku, zda je dnešní mládež brutálnější, násilnější a klesá věková hranice u pachatelů nejzávažnějších trestných činů, analýzou statistických ukazatelů dospějeme k poměrně jednoznačným závěrům, že tomu tak není. Rozborem vývoje počtu pachatelů násilné kriminality docházíme k závěru, že u všech pachatelů má zpočátku klesající tendenci, v posledních letech však stoupající.

Kdežto jak u nezletilých, tak u mladistvých pachatelů má tendenci klesající. Pokud jde o vývoj podílu počtu pachatelů nezletilých a mladistvých k celkovému počtu pachatelů, tak jak u nezletilých, tak u mladistvých, tendenční křivka klesá.

Názor, že se přesouvá páchaní činů, konkrétně vraždy, k pachatelům stále nižšího věku, se taktéž nepotvrdil.

K fenomenologii kriminality mládeže lze závěrem říci, že účinnost opatření přijatých po roce 1990 v České republice, která měla vést k pozitivnímu ovlivnění mladé generace v oblasti kriminality a začleňování delikventních jedinců do společnosti, „přináší své ovoce“. Přijatá opatření svoji pozitivní roli bezesporu sehrála a příznivě ovlivnila snížený podíl pachatelů z řad mládeže na kriminalitě. Na tomto stavu nemění nic ani ta skutečnost, že některá opatření, např. zvýšení výše škody u krádeží prostých, jistá liberálnost zákona o soudnictví ve věcech mládeže a další skutečnosti jako např. méně početné populační ročníky, přispěla k umělému snížení kriminality. Tato opatření však nemohla zcela ovlivnit pozitivní vývoj podílu mládeže na kriminalitě, potažmo kriminalitě násilné. Rozborem vývoje kriminality mládeže jsou vyvrácena tvrzení o údajně stále „horší a horší“ mladé generaci.

---

<sup>38</sup> SVATOŠ, Roman. Vývoj kriminality mládeže v České republice. Kriminalistika, 2013, 2. s. 139 n. [http://www.prevencekriminality.cz/evt\\_file.php?file=171](http://www.prevencekriminality.cz/evt_file.php?file=171)

Podle Policie České republiky (PČR) se delikvence mládeže objevuje již počátkem školní docházky. U dětí mladších 15 let převládají drobné krádeže nebo šikana. Závažnější delikvence se objevuje kolem 12. roku věku. Protiprávní jednání mládeže podstatně ovlivňuje ekonomická a sociální situace rodiny. Mladiství a nezletilí delikventi často pocházejí z neúplných, nefunkčních, sociálně nebo ekonomicky slabých rodin, nezdědka se jedná o kombinaci několika nebo všech faktorů. Delikventi často pocházejí z diagnostických ústavů, kde mají nařízenou ústavní výchovu, zejména z důvodů nedostatečné péče ze strany rodičů a zcela nevyhovujících podmínek v rodině. Významný vliv na výskyt trestné činnosti u mládeže má skladba obyvatel. Podle PČR se jako problém při výchově mládeže ukazují tzv. sociálně vyloučené lokality a ubytovny. Rodiny, které se do takového prostředí dostanou, si osvojují specifické vzorce chování spojené s výskytem sociálně patologických jevů a nejrůznějších závislostí.

Kriminalita a jiné nelegální aktivity nejsou vnímány negativně, nýbrž jako běžný zdroj obživy. Přístup dětí z takovýchto lokalit ke vzdělání je většinou negativní.

Ve spojení s demografickým složením obyvatel sociálně vyloučených lokalit jde o výrazný kriminogenní faktor. Často je trestná činnost mládeže páchána pod vlivem alkoholu či jiných omamných a psychotropních látek (OPL). Finanční prostředky získané touto trestnou činností v části případů slouží pro nákup alkoholu nebo OPL.

Děti mladší 15 let se nejčastěji dopouštějí krádeží prostých, jako jsou krádeže v bytech a rodinných domcích, kapesní krádeže atd.

**Tabulka:** Počet pachatelů na celkové kriminalitě v České republice podle věku.<sup>39</sup>

| Rok  | Všichni pachatelé | Z toho nezletilí v absolutních číslech | Z toho nezletilí v % | Z toho mladiství v absolutních číslech | Z toho mladiství v % |
|------|-------------------|--|----------------------|--|----------------------|
| 1994 | 103 094           | 6 747                                  | 0,065                | 12 547                                 | 0,122                |
| 1995 | 114 791           | 8 342                                  | 0,073                | 13 269                                 | 0,116                |
| 1996 | 118 456           | 9 747                                  | 0,082                | 13 392                                 | 0,113                |
| 1997 | 118 395           | 9 217                                  | 0,078                | 11 125                                 | 0,094                |
| 1998 | 129 271           | 8 824                                  | 0,068                | 10 549                                 | 0,081                |
| 1999 | 127 887           | 8 832                                  | 0,069                | 9 149                                  | 0,072                |

<sup>39</sup> Statistiky kriminality. Ministerstvo vnitra České republiky.

<http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality.aspx>

SVATOŠ, Roman. Vývoj kriminality mládeže v České republice. Kriminalistika, 2013, 2. s. 139 n.

[http://www.prevencekriminality.cz/evt\\_file.php?file=171](http://www.prevencekriminality.cz/evt_file.php?file=171)

ZOUBKOVÁ, Ivana. Kontrola kriminality mládeže. Praha: Aleš Čeněk, 2002. s. 231.

ISBN 80-86473-08-2.

|      |         |       |       |       |       |
|------|---------|-------|-------|-------|-------|
| 2000 | 130 243 | 8 899 | 0,068 | 8 905 | 0,068 |
| 2001 | 127 856 | 9 032 | 0,071 | 9 273 | 0,073 |
| 2002 | 123 954 | 5 185 | 0,042 | 7 698 | 0,062 |
| 2003 | 121 393 | 5 148 | 0,042 | 7 558 | 0,062 |
| 2004 | 121 531 | 3 734 | 0,031 | 6 197 | 0,051 |
| 2005 | 121 511 | 3 341 | 0,027 | 5 654 | 0,047 |
| 2006 | 122 753 | 3 027 | 0,025 | 5 808 | 0,047 |
| 2007 | 127 718 | 2 635 | 0,021 | 6 322 | 0,049 |
| 2008 | 122 053 | 2 723 | 0,022 | 6 014 | 0,049 |
| 2009 | 123 235 | 2 094 | 0,017 | 5 339 | 0,043 |
| 2010 | 112 477 | 1 606 | 0,014 | 4 010 | 0,036 |
| 2011 | 114 975 | 1 568 | 0,014 | 4 038 | 0,035 |

Konkrétní přehled páchaní trestné činnosti za období od ledna do listopadu roku 2016 je uveden v následující **tabulce**.<sup>40</sup>

---

<sup>40</sup> Statistiky kriminality. Ministerstvo vnitra České republiky.

<http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality.aspx>

Statistické přehledy. Policie České republiky.

<http://www.policie.cz/clanek/policie-cr-web-informacni-servis-statistiky-statisticke-prehledy.aspx>

| TSK       | název  | stíháno, vyšetřováno osob ve vztahu k TSK |        |                   |                    |        | škody v tis. Kč |        |
|-----------|--|---|--------|-------------------|--------------------|--------|-----------------|--------|
|           |  | celkem                                    | recid. | nezl.<br>1-14 let | mlad.<br>15-17 let | ženy   | celkem          | zajiš. |
| 101 - 106 | Vraždy   | 134                                       | 46     | 2                 | 8                  | 19     | 224             | 0      |
| TSK       | název  | stíháno, vyšetřováno osob ve vztahu k TSK |        |                   |                    |        | škody v tis. Kč |        |
|           |  | celkem                                    | recid. | nezl.<br>1-14 let | mlad.<br>15-17 let | ženy   | celkem          | zajiš. |
| 101 - 190 | Násilné činy                                   | 11 602                                    | 5 240  | 364               | 601                | 1 010  | 95 080          | 2 450  |
| TSK       | název  | stíháno, vyšetřováno osob ve vztahu k TSK |        |                   |                    |        | škody v tis. Kč |        |
|           |  | celkem                                    | recid. | nezl.<br>1-14 let | mlad.<br>15-17 let | ženy   | celkem          | zajiš. |
| 201 - 290 | Mravnostní kriminalita                         | 1 505                                     | 412    | 145               | 219                | 113    | 89              | 0      |
| TSK       | název  | stíháno, vyšetřováno osob ve vztahu k TSK |        |                   |                    |        | škody v tis. Kč |        |
|           |  | celkem                                    | recid. | nezl.<br>1-14 let | mlad.<br>15-17 let | ženy   | celkem          | zajiš. |
| 311 - 390 | Krádeže vloupáním                              | 6 984                                     | 4 887  | 225               | 514                | 477    | 987 638         | 2 674  |
| TSK       | název  | stíháno, vyšetřováno osob ve vztahu k TSK |        |                   |                    |        | škody v tis. Kč |        |
|           |  | celkem                                    | recid. | nezl.<br>1-14 let | mlad.<br>15-17 let | ženy   | celkem          | zajiš. |
| 411 - 490 | Krádeže prostě                                 | 17 266                                    | 12 343 | 293               | 713                | 2 966  | 1 909 506       | 25 871 |
| TSK       | název  | stíháno, vyšetřováno osob ve vztahu k TSK |        |                   |                    |        | škody v tis. Kč |        |
|           |  | celkem                                    | recid. | nezl.<br>1-14 let | mlad.<br>15-17 let | ženy   | celkem          | zajiš. |
| 511 - 590 | Ostatní majetková kriminalita                  | 5 587                                     | 2 543  | 109               | 154                | 978    | 1 250 942       | 256    |
| 311 - 590 | Majetková kriminalita celkem                   | 29 837                                    | 19 773 | 627               | 1 381              | 4 421  | 4 148 086       | 28 801 |
| TSK       | název  | stíháno, vyšetřováno osob ve vztahu k TSK |        |                   |                    |        | škody v tis. Kč |        |
|           |  | celkem                                    | recid. | nezl.<br>1-14 let | mlad.<br>15-17 let | ženy   | celkem          | zajiš. |
| 611 - 690 | Ostatní kriminalita                            | 18 455                                    | 10 404 | 345               | 600                | 2 408  | 711 465         | 0      |
| 101 - 690 | Obecná kriminalita                             | 61 399                                    | 35 829 | 1 481             | 2 801              | 7 952  | 4 954 720       | 31 251 |
| TSK       | název  | stíháno, vyšetřováno osob ve vztahu k TSK |        |                   |                    |        | škody v tis. Kč |        |
|           |  | celkem                                    | recid. | nezl.<br>1-14 let | mlad.<br>15-17 let | ženy   | celkem          | zajiš. |
| 721 - 790 | Zbývající kriminalita                          | 24 565                                    | 9 676  | 32                | 72                 | 3 691  | 696 802         | 0      |
| TSK       | název  | stíháno, vyšetřováno osob ve vztahu k TSK |        |                   |                    |        | škody v tis. Kč |        |
|           |  | celkem                                    | recid. | nezl.<br>1-14 let | mlad.<br>15-17 let | ženy   | celkem          | zajiš. |
| 801 - 890 | Hospodářská kriminalita                        | 15 341                                    | 4 903  | 60                | 127                | 4 628  | 17 947 216      | 3 006  |
| TSK       | název  | stíháno, vyšetřováno osob ve vztahu k TSK |        |                   |                    |        | škody v tis. Kč |        |
|           |  | celkem                                    | recid. | nezl.<br>1-14 let | mlad.<br>15-17 let | ženy   | celkem          | zajiš. |
| 901       | vojenské trestné činy (§§ 369 - 398, 417)      | 3   | 0      | 0                 | 0                  | 0      | 5 600           | 0      |
| 902       | trestné činy proti úst. zřízení (§§ 309 - 321) | 0   | 0      | 0                 | 0                  | 0      | 0               | 0      |
| 903       | válečné a proti míru (§§ 405a, 406, 407, 408)  | 0   | 0      | 0                 | 0                  | 0      | 0               | 0      |
| 901 - 903 | Vojenská kriminalita                           | 3   | 0      | 0                 | 0                  | 0      | 5 600           | 0      |
| 101 - 903 | Celková kriminalita                            | 101 308                                   | 50 408 | 1 573             | 3 000              | 16 271 | 23 604 336      | 34 257 |

## 2.4 Užívání nealkoholových drog v posledních letech a vliv na kriminalitu<sup>41</sup>

Sledováním trendů v užívání drog jak mezi mládeží, tak i mezi dospělou populací se zabývá řada studií realizovaná nejenom u nás ale po celé Evropě. Asi nejznámější celoevropským projektem je studie ESPAD neboli Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs). Hlavním cílem je na základě výsledků podat přehled o situaci v České republice v užívání legálních i nelegálních drog v populaci dospívající mládeže a porovnat ji s dalšími evropskými státy. Jde tedy o spolehlivé získání spolehlivých informací o užívání legálních i nelegálních drog mezi českou mládeží, dále sledování trendů od roku 1995, analyzování základních kontextových vztahů u vybraných indikátorů návykového chování a porovnání situace v České republice se situací v Evropě.

Česká republika se této studii účastní od jejího začátku – od roku 1995. Probíhá pravidelně každé 4 roky ve všech státech. Výzkum je zaměřený na žáky ve věku patnácti a šestnácti let. V roce 2011 se výzkumu zúčastnilo 37 zemí a účastnilo se ho přes 100 000 žáků. V České republice na realizaci projektu ESPAD dlouhodobě spolupracuje Psychiatrické centrum Praha (PCP), Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti (NMS; součást Úřadu vlády České republiky) a Lékařské informační centrum (LIC) spolu s agenturou INRES-SONES.<sup>37</sup>

Přehled výsledků z roku 2011:<sup>42</sup>

- V roce 2011 pokračoval pokles zkušeností mládeže se všemi nelegálními drogami, poprvé včetně konopných látek (marihuana nebo hašiš).
- Nejčastěji uváděnou nelegální drogou jsou stále konopné látky (42,3 % uvedlo alespoň jednu zkušenost v životě). Na dalších místech se objevovaly zkušenosti s užíváním léků se sedativním účinkem (uvedlo 10,1 %), s čicháním rozpouštědel (7,8 %) a s užitím halucinogenních hub (6,9 %). Zkušenosti s LSD (5,1 %), extází (3,3 %) a amfetaminy (2,0 %) byly mezi studenty méně časté, zkušenosti s drogami typu heroin a kokain byly v populaci šestnáctiletých minimální (okolo 1 %).
- V posledních 30 dnech užilo marihuanu nebo hašiš 14,6 % šestnáctiletých, těkavé látky 1,5 %, užití ostatních drog se pohybovalo do 1 %.

<sup>41</sup> STREČKOVÁ, Šárka, Současné podmínky a vývojové trendy v užívání nealkoholových drog u žáků základních škol a víceletých gymnázií v posledních letech. Ochrana a Bezpečnost. 2016, 3. [http://ochab.ezin.cz/O-a-B\\_2016\\_C/2016\\_OaB\\_C\\_03\\_streckova.pdf](http://ochab.ezin.cz/O-a-B_2016_C/2016_OaB_C_03_streckova.pdf)

<sup>42</sup> CHOMYNOVÁ, Pavla a kolektiv. Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách. Drogy-Info.cz. 2012. [https://www.drogy-info.cz/data/obj\\_files/1662/358/evropsk%c3%a1\\_%c5%a1koln%c3%ad\\_studie\\_espad\\_web.pdf](https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/1662/358/evropsk%c3%a1_%c5%a1koln%c3%ad_studie_espad_web.pdf)

- Při extrapolaci na věkovou skupinu 15–19 let mělo tedy odhadem v České republice alespoň jednu zkušenost s nelegální drogou (především konopnými látkami) asi 250 000 osob, opakovanou zkušenost (více než 5krát v životě) asi 100 tisíc osob.
- Chlapci uváděli vyšší zkušenosti v užívání konopných drog ve srovnání s dívkami. U jiných drog nebyly rozdíly v závislosti na pohlaví významné.
- Podíl denních kuřáků cigaret zůstává dlouhodobě na stejné úrovni. Denně kouřilo v roce 2011 celkem 25 % šestnáctiletých, z nich bylo 8 % silných kuřáků (vykouřilo denně 11 a více cigaret). Rozdíly v prevalenci denního kuřáctví byly mezi chlapci a dívkami malé (27,2 %, resp. 24,2 %). 38

### **Studie užívání drog v České republice**

Národní monitorovací středisko každý rok zveřejňuje Výroční zprávu o stavu ve věcech drog. Situace v oblasti užívání drog v České republice je dlouhodobě stabilní. Po alkoholu a tabáku jsou nejčastěji užívanou nelegální drogou konopné látky, které v životě vyzkoušela přibližně čtvrtina dospělé populace. Rozsah užívání ostatních nelegálních drog se pohybuje na výrazně nižší úrovni – zkušenost s extází uvedlo 5 % a s halucinogenními houbami 2 % populace, užití dalších nelegálních drog se pohybuje pod 1 %. Užívání nelegálních drog je vyšší mezi muži a mladšími věkovými skupinami (15–34 let). Nové psychoaktivní látky užila v životě 2 % dospělé populace, v mladších věkových skupinách 4 %. Dlouhodobé trendy ukazují pokles užívání konopných látek v obecné populaci, zejména v mladších věkových skupinách.

Alarmující zjištění, které vyplývá ze studie vytvářené Evropským monitorovacím centrem pro drogy a drogové závislosti, které zastřešuje všechny národní monitorovací centra, je že Česká republika má prvenství v počtu osob nakažený HIV s v souvislosti s užíváním drogy. Podle jejích výzkumů přes 60 % mladých osob testovaných se nakazí HIV nebo hepatitidou a okolo 30 % nových uživatelů se touto nemocí nakazí. Druhou příčku obsadila Litva s 60 % mladými uživateli a 18 % novými uživateli. Třetí Lotyšsko s 68 % mladými uživateli a 50 % nových uživatelů a čtvrté Estonsko s mladými 58 % a novými uživateli 11 %.

## Výzkum na základních školách na Praze 12

Tento výzkum provedla paní Marie Vašáková z Městské části Prahy 12, z Odboru sociální prevence, která zde vykonává funkci protidrogové koordinátorky.

Výzkum byl realizován v listopadu až prosinci roku 2013 na několik vybraných základních školách na Praze 12.

**Respondenti:** Celkem bylo dotazováno 596 respondentů.

**Metody:** Při výzkumu bylo využito metody elektronického, anonymního, individuálního a strukturovaného dotazníku.

**Cílem studie** bylo orientačně zmapovat problematiku návykových látek mezi žáky 6. až 9. tříd na 7 vybraných základních školách na Praze 12. Cílem studie bylo zmapovat vývojové **tendence v problematice užívání návykových látek, spokojenosti s vlastním životem, preference trávení volného času a další postoje žáků k vybraným otázkám životního stylu** a také **názory žáků na prevenci** realizovanou ve škole.

### Shrnutí výsledků

**Zkušenost s cigaretou** nevedlo **57 % dětí**. **Klesl rovněž počet těch, pro něž kouření není ojedinělá zkušenost. V současné době kouří 9 % dětí, především z 9. tříd.**

V roce 2013 se již setkala s nabídkou drogy 19 % žáků. Zkušenost s touto nabídkou roste s věkem (v 9. třídě 46 %). Průměrný **věk**, kdy se děti setkali s **první nabídkou drogy**, je v současném výzkumu **těsně před 13. rokem**, posunul se tedy nahoru z necelých 12,5 roku.

Nabídka přicházela, nejčastěji od blízké osoby – **kamaráda** (54 %). Nejčastěji děti obdržely nabídku drogy na ulici, druhým nejčastějším prostředím je diskotéka, klub, house-party.

Zkušenost s drogou uvedlo **10 % respondentů**. Chlapci uvádějí tento rok zkušenost s drogou častěji (13 % vs. 7 % dívky). **Nejčastěji se jedná o marihuanu** (93 % z těch, kteří uvedli druh vyzkoušené drogy).

Průměrný věk **první zkušenosti s drogou** je těsně **nad 13. rokem (13,3)**. Je to mírně později, než byla droga poprvé nabídnuta.



V roce 2013 drogu užilo opakovaně (2x až 3x) 25 % žáků. Podíl těch, kteří užili drogu častěji (více než 3x) je 32 %. Při přepočtu na všechny žáky: 5 % žáků druhého stupně základních škol by bylo možno zařadit do skupiny občasných či pravidelných stávajících uživatelů drog (nejpravděpodobněji marihuany).

Zkušenost s konzumací **alkoholu** uvedlo v roce 2013 **43 %** respondentů a věk první konzumace byl průměrně 11 a  $\frac{3}{4}$  roku. První místem setkání s alkoholem byl **večírek, party. Setkání v rodině se** vyskytlo až na druhém místě.

Žáci vnímají pojem „droga“ v negativní rovině. Vyvolává v nich pojem droga negativní asociace, odporu, strachu či přímo obrazy negativních důsledků jejich užívání. Pozitivní vliv drog uvádí jen 2 % respondentů.

Stouplo vnímání škodlivosti drog. Možnost, že drogy „škodí hodně“ vybralo **85 %** respondentů. Nejčastější obecné důvody, proč lidi zkouší drogy (bez ohledu na vlastní zkušenost) jsou „**útěk před problémy**“ a „**snaha neshodit se před kamarády**“. Naopak samotní **experimentátoři tyto důvody téměř neuvádí** a nejčastěji uváděným subjektivním důvodem, proč drogy sami vyzkoušeli, je „**zvědavost**“.

### 3. Teoretické přístupy ke sledované problematice

Ke sledované problematice se vztahuje celá řada ucelených teoretických studií. Z prakticky nepřeberného množství jsem pro účely této práce vybrala několik, které podle mého názoru nejplastičtěji popisují konkrétní aspekty tématu.

#### 3.1 Systémový přístup k prevenci kriminality mládeže<sup>43</sup>

**Předmětem výzkumu byl** Systém včasné intervence, jeho technické, personální a další podmínky fungování v praxi.

Hlavním cílem výzkumu je zjistit a posoudit, zda a za jakých podmínek jsou aplikované postupy zacházení s ohroženými dětmi a mladistvými v rámci Systému včasné intervence schopny eliminovat či alespoň zmírnit nástup delikventních aktivit v životě ohrožených mladých jedinců.

Dílčím cílem je podpořit úspěšnou realizaci národního projektu Systému včasné intervence (SVI) poskytnutím poznatků o faktickém fungování SVI, včetně názorů zúčastněných osob na jednotlivé složky systému, a to na základě analýzy empirických dat získaných zejména od sociálních pracovníků, kteří v minulých letech pracovali metodikou SVI v terénu jednotlivých lokalit České republiky.

**V první fázi** výzkumu SVI byly respondentům (tj. pracovnícům a pracovníkům odpovědným za uskutečňování SVI v obcích s rozšířenou působností), zaslány dotazníky s rozsáhlým prostorem pro volné odpovědi, které byly distribuovány do 36 obcí, tedy do všech obcí, které byly v době výzkumu zapojeny do preventivní práce dle metodiky SVI (na výzkumné akci fakticky spolupracovalo 27 obcí s rozšířenou působností). Úkolem každého respondenta bylo podat informaci o 15 dětech nebo mladistvých, kteří se do informační sítě SVI dostali po náhodně stanoveném datu v roce 2012. Prostřednictvím tohoto výzkumného nástroje jsme zjišťovali nejen podkladové informace o ohrožených dětech, nýbrž souběžně i informace o fungování systému. Celkově byly získány informace o 398 ohrožených jedincích. V této první fázi byly do terénního šetření zařazeny všechny ohrožené děti a mladiství, ať již ti, kteří měli problémy s chováním nebo byli ohroženi chováním svého okolí (rodiny, spolužáků apod.).

---

<sup>43</sup> ŠTĚCHOVÁ, Markéta; VEČERKA, Kazimír. Systémový přístup k prevenci kriminality mládeže. Praha: Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 2014. ISBN 978-80-7338-140-0.

Bylo zjištěno, že většina klientů (63 %) byla do SVI zařazena z důvodu poruch chování, menší část klientů (26 %) byla zařazena kvůli problematickému chování sociálního okolí, většinou vychovatelů.

Zbývající klienti byli do vzorku zařazeni z obou výše zmíněných důvodů, stávali se oběťmi či svědky problematického chování sociálního okolí (např. fyzická agrese vůči nim či závažné konflikty mezi rodiči) a zároveň v jejich chování byly spatřovány problémové signály. Událost, která vedla k zařazení dítěte do SVI, většinou jako první nahlásila Policie České republiky.

Respondenti soudili, že sociální práce s klientem by měla ideálně spočívat prvořadě v pohovoru s vychovatelem dítěte (34 %) a v pohovoru přímo s klientem (34 %), nemělo by být opomenuto náležité poučení vychovatele (32 %), provedeno anamnestické šetření v rodině, přijetí patřičných výchovných opatření apod. Takto pojatý ideální postup považují respondenti ve většině případů za uskutečnitelný (někteří se však vyhnuli odpovědi na tuto otázku), pouze zhruba u jedné třetiny konkrétních řešení by bylo dle názorů respondentů vhodné rozvíjet nové, inovativní a účinnější prostředky a postupy. Zajímavý je souhrn důvodů, které respondenti považují za hlavní překážky svých preventivních snah. Nejčastěji spatřovali příčinu nemožnosti realizovat ideální strategii v rodičích (rodiči), případně jiných vychovatelích a jejich přístupu k problémům dítěte. Další častěji zmiňované překážky se týkaly problémů přímo v OSPOD (nedostatečná kapacita v nabídce, dostupnosti a návaznosti služeb programů pro mladistvé obecně a nedostatečné personální obsazení OSPOD). Mnozí spatřovali příčiny potíží přímo v organizaci Systému včasné intervence, a to konkrétně v nezapojení či malém zapojení dalších institucí do činnosti v rámci SVI, nepropojení informací o klientech v rámci spisů SVI, stížnosti též směřovaly na malou kompatibilitu informací proudících z informačního systému SVI a z ostatních informačních zdrojů a z toho vyplývající obtíže při práci s klienty.

Faktické informace o klientech ukázaly, že pouze přibližně třetina klientů žije ve formálně úplné rodině a další třetina je v péči pouze jednoho rodiče, většinou matky. Další větší skupina klientů žije v rodinách doplněných o partnera rodiče, příp. rozšířených (prarodiče apod.).

**V druhé fázi výzkumu** bylo ambicí týmu zjistit, do jaké míry je při modifikaci nevhodného chování klientů fakticky využívána metodika SVI. Z první fáze šetření jsme totiž získali indicie, že ani v lokalitách, kde byl již Systém včasné intervence rutinně používán, nebyl využíván dostatečně. Tento fakt jsme se rozhodli ověřit tím způsobem, že jsme změnili podmínky výběru klientů do výzkumného souboru.

Podmínkou výběru tak v této fázi nebylo zařazení problémového dětského či mladistvého klienta do evidence OSPOD prostřednictvím informačního systému SVI, ale pouze jeho všeobecná evidence v rejstříku nápadu OSPOD po náhodně stanoveném termínu, přičemž jsme následně sledovali, zda při zařazení klientů bylo či nebylo použito prostředků SVI.

Respondenti byli tentokrát vybíráni z 22 lokalit, ve kterých fungoval Systém včasné intervence relativně nejlépe. Úkolem každého z respondentů bylo podat informaci o pěti po sobě jdoucích dětských či mladistvých klientech s problémovým chováním. Celkově jsme získali informace o 110 klientech OSPOD.

Věkové složení těchto klientů se dosti značně odlišovalo od věkového složení klientů v 1. fázi šetření, kam byli zahrnuti mladí lidé nejen s problémy v chování, ale i děti nebo mladiství ohrožení nebo poškození sociálním okolím. V této fázi byli klienti výrazně starší, 70 % z nich bylo ve věku mezi 14 a 18 roky. Ve vzorku více než ze dvou třetin byli zastoupeni chlapci.

Problémoví jedinci jsou nejčastěji nahlašováni pracovníkům OSPOD Policií České republiky (49 %), podstatně méně často školou (18 %) a městskou policií (15 %). Příčinou nahlášení je ve třetině případů nějaký zaznamenaný přestupek (34 %), dále výchovné problémy obecně nebo v rodině (celkem 23 %), problémy s alkoholem (23 %) a podezření z provinění, které je posléze řešeno orgány činnými v trestním řízení (13 %). Mezi nejzávažnější záležitosti ohlášenými policií patřily zejména majetkové delikty, dále případy nezvládnuté agresivity či sexuálně motivovaná provinění. Z majetkových deliktů byly nejčastěji uváděny různé druhy krádeží, zejména krádeže v obchodních centrech. U případů hlášených školou nacházíme informace o kouření marihuany a kontaktu s alkoholickými nápoji a též o závažných problémech v rodině či s rodinou žáka, které přispívají k asociálním projevům dítěte.

V této fázi výzkumu se potvrdilo, že Systém včasné intervence není v práci příslušných institucí při hlášení o případech problémových dětských a mladistvých klientů příliš využíván. Nejčastěji byly problémové události klientů nahlášený tzv. tradiční cestou (47 %) a pouze ve třetině případů (36 %) se pracovníci OSPOD dozvěděli o případu prostřednictvím metodiky SVI. Bylo též zjištěno, že nemalý počet případů byl nahlášen na OSPOD sice elektronicky, ale nikoliv přes SVI (17 %).

**Třetí fáze terénního výzkumu** byla koncipována jako expertní šetření a v terénu probíhala ve 2. polovině roku 2013. V této fázi výzkumu jsme nejdříve hovořili s osmi vybranými experty a aplikovali jsme metodu polostandardizovaného rozhovoru na témata vztahující se k problematice faktického fungování SVI, následně

jsme je ještě požádali o zodpovězení některých problémových okruhů písemnou formou. Výběr expertů byl odvislý od jejich kompetence a zkušeností s metodikou a praktickým použitím SVI, bylo též přihlédnuto k jejich osobní zainteresovanosti k práci se systémem.

Z odpovědí respondentů vyplynulo, že hlavním důvodem přistoupení obce s rozšířenou působností k SVI byla potenciální možnost intenzivnější a včasější práce s mládeží s poruchami chování a zároveň zefektivnění komunikace mezi jednotlivými subjekty sociální práce. Někteří experti dokládají, že rozhodnutí pro přistoupení k SVI bylo částečně motivováno i tím, že se se zavedením elektronického způsobu evidence klientů zvýší naděje na snížení kvanta administrativní práce, což se bohužel zatím nestalo.

Respondenti se vyjadřovali k jednotlivým pilířům metodiky SVI, tj. k vytvoření a rozvoji spolupráce mezi institucemi, které jsou (nebo by mohli být) účastníky SVI. Hlavní připomínky expertů směřovaly k následujícím pilířům systému:

- Vytvoření kooperujícího a kompetentního Týmu pro mládež – nejčastěji zmiňovaným problémem byla potřeba kvalitní a aktivní spolupráce mezi členy týmu.
- Vytvoření funkce „Manažer prevence“ – experti často zmiňovali potřebu užšího propojení manažera prevence s Týmem pro mládež.
- Zajištění náležité spolupráce jednotlivých pracovníků OSPOD při realizaci SVI – zde bylo zdůrazňováno, že OSPOD jako centrální prvek v systému byl nejvíce zatížen problémy se zaváděním systému i všemi dalšími potížemi při zajišťování spolupráce jednotlivých pracovníků a nejasnostmi rozvoje systému do budoucna.
- Součinnost s Policií ČR – spolupráce s P ČR byla dle převažujícího mínění expertů na velmi dobré úrovni, problémem v této oblasti byl spatřován v ne vždy zvládnuté tendenci policie řešit předčasně některé případy mladých klientů represivními prostředky. Objevují se zde i určité připomínky k administrativním problémům, které vznikají při práci s informačním systémem SVI.
- Součinnost s městskou policií – spolupráce s městskou (obecní) policií byla dle vyjádření expertů rovněž na dobré úrovni, výhodou její činnosti je znalost terénu a bezprostřední kontakt s klienty i s pracovníky OSPOD; výtky k jejich činnosti byly ojedinělé.

- Součinnost s Probační a mediační službou (PMS) – v řadě obcí je spolupráce s PMS na nadstandardní úrovni, problémem je ale, že kooperující a na cíl práce zaměřené vztahy jsou až příliš často založeny spíše na základě osobních vazeb a dlouholetých pracovních kontaktů, než na systémovém základě SVI. Při odchodu konkrétních pracovníků ze zaměstnání může pak docházet ke komunikačním bariérám mezi institucemi.
- Součinnost s orgány justice (soudci, státní zástupci) – za největší problém je dotázanými experty označován nedostatek času pracovníků v justici, který dosud neumožňuje výraznější kooperaci. Terén by uvítal větší ingerenci těchto složek do konkrétní preventivní práce.
- Součinnost se školami (pedagogy) a školskými zařízeními – spolupráce se školami byla všeobecně hodnocena spíše jako dobrá, problémem je ovšem v odkládání hlášení o problémových žácích, který je motivován jednak strachem o ztrátu dobré pověsti školy, na druhé straně přesvědčením, že škola problém zvládne svými prostředky, což se mnohdy ukáže být mylným předpokladem.
- Součinnost se zdravotnickými zařízeními (lékaři) – experti signalizovali jako hlavní rizikový faktor spolupráce časovou přetíženost zdravotníků a neochotu ze strany lékařů spolupracovat v rámci preventivních aktivit s odvoláním na mlčenlivost a ochranu osobních dat pacientů.
- Kooperace s neziskovými organizacemi – za přednost spolupráce s NO respondenti považovali jejich flexibilitu, motivovanost, dobrovolnictví a společnou realizaci konkrétních opatření, hlavním problémem je určitá nestabilita NO související s odkázaností na nejisté dotační financování.
- Jiní partneři – experti vyjmenovali širokou škálu dalších partnerů spolupracujících v rámci SVI; jsou to zejména různá oddělení městských nebo obecních úřadů, komunitní centra, Střediska výchovné péče, Střediska sociální prevence, Pedagogicko-psychologické poradny, školní psycholog, Manželská a rodinná poradna, organizátoři probačních programů, metodičky prevence a organizace zabývající se prací s drogově závislými. Spolupráce s těmito organizacemi je dle expertů většinou v počátcích a bývá jednorázová.

Vyjádření expertů k dalším pilířům metodiky SVI bylo následující (řada doporučení):

- Vytvoření jednotného informačního a komunikačního prostředí – bylo od počátku jedním z nejkontroverznějších bodů zavádění SVI; plynulo především z

neporozumění mezi tvůrci informačního počítačového systému a uživateli, kdy dle názorů expertů (tedy názoru jedné

- strany tehdejšího sporu) nebylo dostatečně přihlíženo k jejich potřebám a požadavkům. Stále chybí mimo jiné např. napojení informačního systému na registry obce a propojení s registrem obyvatel.
- Opatření, která tvoří samotný proces nápravy delikventa, tedy rozvoj metod práce s ohroženou mládeží – experti vyjádřili většinou názor, že před zavedením SVI byla opatření aplikována v hrubých rysech stejně, zdůraznili však, že po zavedení SVI se aplikace preventivních opatření urychlila. Urychlila se též vzájemná informovanost o klientech.
- Komplementarita metodiky SVI s novelizovaným zákonem o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. Experti se většinou vyjádřili, že obě formy přístupu k preventivní práci se vzájemně propojují a doplňují. Sporadičtěji byl prezentován názor, že novelizace zákona spíše není komplementární s SVI, nebo taková je pouze v některých oblastech. Respondenti především kladně hodnotí, že novela zákona o SPOD zavádí standardy do oblasti sociálně-právní ochrany a doufají ve vytvoření jednotného celostátního informačního systému SVI a v posílení OSPOD o další preventivní pracovníky. Experti si též povšimli, že ani novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí nezmiňuje metodiku SVI jako podporu systémového přístupu v péči o ohrožené děti

**Celkové vyjádření k tomu, zda program SVI sehrál v rámci regulace kriminality mládeže nějaký význam, vyznělo do následující podoby:**

**Respondenti většinou vyjádřili názor, že díky zavedení SVI vzniklo lepší komunikační prostředí ke kooperaci všech subjektů zainteresovaných na problematice prevence kriminality. Konstatovali, že je obtížné vyjádřit se k tomu, zda došlo díky aplikaci SVI k nějakému významnějšímu poklesu kriminality mládeže (to by teprve mohlo být dokumentováno v budoucnosti). V některých obcích se však – dle expertů – snížila kriminalita mládeže, ale nelze ovšem s jistotou říci, zda se jedná o přímý vliv SVI, faktorů tohoto pozitivního posunu může být více. Zásadní překážkou kvalitní práce s SVI je neujasněnost budoucího rozvoje (či stagnace) SVI, která se nevhodně promítá zejména v nejednoznačné podpoře obcí v této oblasti. Celkové vyznění názorů expertů na dosavadní zkušenosti s SVI a na novou etapu této práce směřovalo ke konstatování, že architektura nového pojetí SVI by měla být kompatibilní s**

elektronickou evidencí písemností, která je ve většině obcí standardem a měla by splňovat požadavky instrukce MPSV o rozsahu a obsahu spisové dokumentace o dětech vedené OSPOD včetně vedení rejstříku a statistiky.<sup>44</sup>

**Závěr:** Z provedeného šetření jednoznačně vyplynulo, že systémový přístup k řešení asociálního chování mladých lidí je velmi potřebný. Naše i zahraniční zkušenosti ukazují, že preventivní práce má největší šanci na úspěch v co nejranějším věku dítěte, proto je na problematice chování dítěte a jeho rodiny třeba reagovat co nejrychleji. Ukázalo se, že Systém včasné intervence je založen na správných principech, ale že jejich naplňování je z výše uvedených důvodů velmi náročným úkolem.

### **3.2 Sociologická rešerše výzkumů ke kriminalitě a sociálně patologickým jevům u dětí a mladistvých**

Oficiální statistiky orgánů činných v trestním řízení vykazují dlouhodobý trend poklesu kriminality dětí a mládeže. Někteří autoři interpretují tento trend jako pozitivní důsledek realizovaných opatření na poli prevence a ochrany dětí a mládeže. Na základě provedené analýzy se neztotožňujeme s tímto hodnocením situace. Naopak v rámci tohoto materiálu upozorňujeme na vybrané aktuální kriminogenní faktory, sociální procesy a sociálně patologické jevy, které mohou potenciálně výrazně ohrožovat úspěšnou socializaci české mládeže.

#### **Hlavní zjištění studie jsou zejména následující:**

- Vypovídací schopnost oficiálních statistik orgánů činných v trestním řízení je výrazně limitována, stejně jako hodnocení na základě nich učiněná.
- Oficiální statistiky orgánů činných v trestním řízení nejsou v současnosti systematicky doplňovány a zpřesňovány o data, která lze získat z viktimizačních a self-reportových výzkumů.
- Negativní socioekonomické procesy posledních let zvyšují ohrožení chudobou a s ní spojené působení sociálně patologických jevů. Toto ohrožení se navíc stále více prostorově a sociálně koncentruje.

---

<sup>44</sup> Legislativa a systém sociálně-právní ochrany. Ministerstvo práce a sociálních věcí.  
<http://www.mpsv.cz/cs/14304>



- V rámci České republiky a dále v rámci jednotlivých krajů se objevují sociálně problémové oblasti, postižené vysokou mírou dlouhodobé nezaměstnanosti, závislostí na sociálních transferech, koncentrací sociálně patologických jevů, zvýšenou mírou xenofobie, proměnou sociální a sídelní struktury a řadou dalších negativních společenských jevů, které představují zvýšené riziko pro zde žijící rodiny.
- Skupinou výrazně ohroženou chudobou jsou osoby žijící v neúplných rodinách se závislými dětmi. Výrazně ohroženou skupinou osob jsou rovněž členové rodin se třemi a více dětmi. Tyto skupiny jsou významně ohroženy skrytým nebo potenciálním bezdomovectvím. Přebývají často v prostorově nevyhovujícím prostředí sociálních ubytoven, s omezenou právní ochranou na základě krátkodobých smluv s možností okamžitého vypovězení, a to bez poskytnutí jakékoliv náhrady, ať už v podobě náhradního bytu nebo přístřeší. Vymanění se z tohoto prostředí je také velice obtížné. Spojení chudoby a nefungujícího rodinného zázemí představuje výrazný kriminogenní faktor.
- Mladiství pachatelé v České republice často pocházejí z nestabilních a neúplných rodin, v nichž není adekvátně naplňována výchovná funkce a chybí vhodný model mužské role. Dále často postrádají pevnou citovou vazbu a jejich osobnost zřejmě i v důsledku toho vykazuje určité odchylky.
- Česká mládež konzumuje v porovnání se svými evropskými vrstevníky nadprůměrné množství alkoholu, navíc procento nadměrně konzumujících se od roku 1995 dle studie ESPAD neustále zvyšuje (v současné době je to přibližně pětina šestnáctiletých). Zkušenosti s užíváním konopných látek má přibližně 42 % z nich. Česká republika dosahuje nadprůměrného počtu výherních automatů na 1 obyvatele v porovnání s dalšími evropskými zeměmi. Přibližně 10 % českých šestnáctiletých dle ESPAD udává, že hraje na výherních automatech několikrát ročně nebo častěji.
- Od roku 2003 bylo dosaženo výrazného snížení počtu vazebně stíhaných mladistvých v souvislosti s naplňováním zákona 218/2013, který mimo jiné zavádí alternativní způsoby nahrazující vazbu. Ty jsou však značně limitované. Vzhledem k často disfunkčnímu rodinnému prostředí mladistvých se jeví jako problematická především záruka důvěryhodné osoby či umístění v péči důvěryhodné osoby.

- Efektivitu probačních programů snižuje neexistence právní definice povinností účastníků probačních programů (jejich realizátorů a klientů), např. sankce za nedodržení pravidel při výkonu uloženého programu jsou pro klienty minimální.
- Územní pokrytí probačními programy v ČR je nedostatečné, nabídka je velmi omezena, dojezdová vzdálenost často brání značnému množství klientů při výkonu probačního programu.
- Stěžující okolností je též nedostatečné povědomí o možnostech probačních programů a nízká frekvence využívání těchto nástrojů soudy.
- Velmi účinným nástrojem zejména u prvopachatelů je mediační činnost. Ta je využívána především u majetkové trestné činnosti mládeže (krádeže). Do mediačního procesu je nicméně potřeba více zapojit rodiny mladistvých pachatelů (rodinná skupinová konference se jeví jako nejefektivnější prostředek, který může zabránit recidivě mladistvých).

#### **Studie uvedla následující doporučení:**

- Doporučujeme více doplňovat oficiální statistiky orgánů činných v trestním řízení o zjištění z průběžných viktimologických, self-reportových a longitudinálních výzkumů pachatelů.
- V případě rodin ohrožených sociálním vyloučením je třeba komplexně naplňovat Strategii boje proti sociálnímu vyloučení včetně kroků, které mají snížit segregační prvky českého školského systému, které často posilují znevýhodnění dětí pocházejících z těchto rodin.
- Neúplnost rodiny vlivem rozvodu rodičů je zřejmě až sekundárním rizikovým faktorem delikvence. Možnou prevencí delikvence mládeže na úrovni rodiny je podpora rozvoje rodičovských dovedností, a to nejen u matek, ale zejména otců dětí v ohrožených rodinách.
- Význam pro ochotu dodržovat zákony má důvěra v instituce trestní spravedlnosti, kterou mladiství pachatelé leckdy postrádají. V této souvislosti je doporučeno cílené posilování právního vědomí a důvěry v instituce u tuzemské mládeže. Ukazuje se, že významný vliv na budování důvěry v instituce má partnerský, férový a transparentní přístup těchto autorit.
- Vzhledem k jednostranné orientaci českých kriminologických výzkumů na sociální patologii (rizikové faktory delikvence mládeže) lze doporučit větší

zaměření na výzkum protektivních faktorů potlačujících působení vysledovaných rizik.

- V oblasti prevence užívání návykových látek i hazardního hráčství lze doporučit pečlivou evaluaci dlouhodobých efektů nově zaváděných metodik.
- Hodnocení efektivity probačních programů a jejich účinnosti na chování mladistvého je v současnosti prováděno pouze subjektivní formou – dílčí šetření, studie apod. Systematické vyhodnocení účinnosti programů na chování klientů a sledování těchto klientů, např. míra recidivy, zatím do značné míry chybí. Jak zdůrazňují autoři publikace „Analýza kriminality v roce 2009 a v předchozím dvacetiletém období“, když hodnotí efekt mediace, „musíme připustit, že mediační setkání, časově velmi limitované, nemůže samo o sobě zaručit dramatický efekt na kriminální kariéry, neboť její průběh a vývoj ovlivňuje řada jiných, často podstatnějších faktorů“. Pro efektivní fungování probačních programů, včetně jejich finančního a personálního zajištění, je nezbytné získat přesnou zpětnou vazbu o jejich dopadech na všechny zúčastněné (oběť, pachatel, ale i rodina a společnost).

## **Shrnutí k řešení problému Česko v roce 2013: dozvuky ekonomické krize, růst chudoby a korupce**

Možným vyústěním souhry negativně působících faktorů jsou sociálně vyloučené lokality. V tomto prostředí se reprodukuje normy, které často neoznačují kriminalitu, nelegální aktivity a sociálně patologické jednání jako něco negativního a nemravného, nýbrž jako běžný zdroj obživy a obstarání finančních prostředků. Toto prostředí produkuje početné generace dětí, které mají výrazně omezené možnosti uplatnění na otevřeném pracovním trhu, nedisponují dostatečnými sociálními vazbami mimo prostor sociálně vyloučené lokality a jejich případný sociálně vzestup a vymanění se z tohoto prostředí je tak výrazně limitováno. V současnosti žije v tomto prostředí extrémní chudoby kolem 80 tisíc lidí.

### **Rodina jako primární faktor delikvence mládeže**

Rodinné charakteristiky představují dle aktuálních kriminologických teorií i výzkumů primární i zprostředkovaným faktor delikvence a problémového chování mládeže. Z tohoto pohledu klíčové jsou zejména rodinné zkušenosti dítěte.

Lze předpokládat, že pokud nedojde v raném věku k vytvoření stabilní citové vazby k rodičům a pokud je výchovný styl rodičů nedůsledný, riziko rozvoje sociálně patologických forem chování včetně delikvence dítěte se zvyšuje. Tomu nasvědčují výzkumy Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, v nichž bylo zjištěno, že rodiny mladistvých pachatelů se vyznačují nestabilitou, chybějící citovou vazbou a nefunkční výchovou. V českých datech ze self-reportového šetření ISRD2 byla zjištěna souvislost delikvence mládeže se vztahem dítěte a rodičů, překvapivě zejména vztahem k otci. Neúplnost rodiny vlivem rozvodu rodičů je zřejmě až sekundárním rizikovým faktorem delikvence.

Obecným doporučením pro prevenci delikvence mládeže na úrovni rodiny je tak podpora rozvoje rodičovských dovedností, a to nejen u matek, ale zejména otců dětí v ohrožených rodinách. Vzhledem k tomu, že chybí reliabilní zhodnocení systému orgánů sociálně-právní ochrany dítěte v ČR, který v nedávné době prošel výraznými změnami (Systém včasné intervence, novelizace zákona z 2013 o sociálně-právní ochraně č. 359/1999 Sb.), je obtížné posoudit aktuální efektivitu práce s rodinami z hlediska naznačených rizikových oblastí.

## **Užívání drog a patologické hráčství jako rizikové faktory delikvence mládeže**

Vztah mezi užíváním návykových látek a kriminalitou není přímočarý, nicméně problémové užívání drog často předchází trestnému jednání.

Podobně problémové a patologické hráčství pokročilých forem souvisí s kriminalitou i dalšími sociálně-patologickými způsoby jednání.

Nejčastěji jsou tyto druhy jednání spojeny s majetkovou kriminalitou, páchanou za účelem zisku finančních prostředků na nákup drogy nebo na hazardní hraní.

V České republice je dlouhodobě evidováno nadprůměrné zastoupení mládeže do 18 let konzumující nadměrné množství alkoholu (přičemž procento nadprůměrně konzumujících se od roku 1995 dle studie ESPAD neustále zvyšuje) a nadprůměrné zastoupení mládeže se zkušeností s užíváním konopných látek v porovnání s dalšími evropskými zeměmi.

Česká republika dosahuje také nadprůměrného počtu výherních automatů v přepočtu na 1 obyvatele v porovnání s dalšími evropskými zeměmi. Přibližně 10 % českých dětí do 18 let z běžné školní populace udává, že hraje na výherních automatech několikrát ročně nebo častěji.

Ačkoliv ve studii ISRD2 nebyl zjištěn přímý vliv užívání návykových látek na delikvenci mládeže, lze očekávat, že jak zneužívání těchto látek, tak patologické hráčství se mohou spolupodílet na rozvoji řady forem rizikového jednání včetně delikvence mládeže.

Vzhledem k tomu, že podrobnější data pro ČR o vztahu problémového hráčství a delikvence mládeže chybí, bylo by vhodné zaměřit se na tuto problematiku v nově vznikající Studii o sociálně patologických dopadech hazardních her na společnost ČR.

V oblasti prevence užívání návykových látek i hazardního hráčství lze doporučit pečlivou evaluaci dlouhodobých efektů nově zaváděných metodik.

## **4. Struktura prevence kriminality mládeže a úrovně preventivních aktivit**

### **4.1 Stěžejní instituce, zabývající se aktivitami v oblasti prevence kriminality**

Rozpadem totalitního režimu se zcela zhroutil i formálně organizovaná prevence kriminality. Česká republika tak měla před sebou na začátku 90. let úkol konstituovat nový systém prevence kriminality. Velké změny v oblasti kriminality jak kvalitativní, tak i kvantitativní nárůst a výskyt nových sociálně patologických jevů, vyvolaly urgentní potřebu klást na prevenci kriminality mnohem větší důraz, než tomu bylo dříve.

V devadesátých letech byla koncepce prevence kriminality konstituována dvoustupňově, a to na celorepublikové a místní úrovni. Po reformně územně správních celků je ve v České republice praktikován systém třístupňový (republiková, krajská a místní prevence kriminality), přičemž největší důraz je i nadále kladen na místní úroveň.

Za systém prevence kriminality má v České republice odpovědnost Republikový výbor pro prevenci kriminality (RVPPK), který má 19 členů. Předsedou výboru je ministr vnitra a výkonným místopředsedou je náměstek ministra vnitra.<sup>45</sup>

Projektům prevence kriminality se na centrální (republikové) úrovni věnuje celá řada ministerstev, zejména Ministerstvo vnitra České republiky, Ministerstvo spravedlnosti České republiky, Ministerstvo spravedlnosti České republiky, Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky a Ministerstvo zdravotnictví České republiky.

#### **Systém organizace prevence kriminality v České republice je strukturován následujícím způsobem**

1. Na meziresortní úrovni: těžiště meziresortní spolupráce spočívá ve vytváření preventivní politiky vlády ve vztahu k tradiční (obecné) kriminalitě a v koordinaci, případně vytváření nových, preventivních činností jednotlivých resortů zastoupených v Republikovém výboru pro prevenci kriminality.

---

<sup>45</sup> Republikový výbor pro prevenci kriminality. Ministerstvo vnitra České republiky. <http://www.mvcr.cz/clanek/rvppk-republikovy-vybor-pro-prevenci-kriminality.aspx>

2. Na rezortní úrovni: programy prevence kriminality vycházejí z věcné působnosti jednotlivých ministerstev, obohacují jejich běžné činnosti o nové prvky a přístupy a ovlivňují tvorbu příslušné legislativy.

3. Na místní úrovni: do níž jsou zapojeny orgány veřejné správy, policie, nevládní organizace a další instituce působící v obcích. Podstatou systému prevence kriminality na místní úrovni je optimální rozložení působnosti v oblastech sociální a situační prevence s ohledem na místní situaci, potřeby i možnosti.

V rámci systému prevence kriminality mají významnou roli i instituce na krajské úrovni.

Z hlediska účinnosti jsou nejefektivnější programy prevence kriminality na místní úrovni, jejichž podstatou je součinnost orgánů státní správy, samosprávy, policie a nestátních neziskových organizací. Záběr programu je podmíněn místní situací v oblasti vývoje sociálně patologických jevů, potřebami, zájmem a schopnostmi lidí a finančními prostředky.

Za realizaci programů prevence kriminality nesou odpovědnost obecní zastupitelstva. Odbor prevence kriminality, resp. Ministerstvo vnitra jim poskytuje metodickou, konzultační podporu, vzdělávání a za stanovených podmínek i dotační prostředky na realizaci preventivních projektů.

### ***Cíle***

- Snižování míry a závažnosti trestné činnosti.
- Zvyšování pocitu bezpečnosti občanů.
- Začlenění prevence kriminality do politik obcí, krajů i státu.
- Spolupráce mezi orgány státní správy, samosprávy, Policií ČR, občany a nevládními organizacemi, včetně racionálního využívání personálních i finančních zdrojů.
- Obohacování práce Policie ČR o situační přístupy a sociálně preventivní prvky, včetně poradenských a informačních služeb občanům.
- Prohlubování povědomí veřejnosti o legálních možnostech ochrany před trestnou činností.

### ***Zásady***

- Preventivní aktivity vycházejí z výsledků kriminologických výzkumů a bezpečnostních analýz na místní a celostátní úrovni.
- Těžiště preventivních aktivit se přenáší na místní úroveň.
- Programy na místní úrovni respektují místní potřeby.
- Administrativní zásahy z centra se minimalizují. Centrální orgány poskytují místním orgánům zpravidla jen metodické vedení, informace a částečnou ekonomickou podporu.
- Mezi orgány centrálními a místními neexistují vztahy nadřízenosti a podřízenosti.
- Na místní úrovni jsou preventivní aktivity koordinovány místními orgány, důraz je kladen na součinnost a vzájemnou informovanost všech subjektů, které se na prevenci podílejí.
- Při realizaci konkrétních programů se spojuje prvek profesionální a laický.
- Důraz je kladen na odbornou připravenost realizátorů programů.
- Zvyšuje se význam situační prevence - vytváření bariér znesnadňujících páčání trestné činnosti.
- Při vytváření i realizaci programů na místní úrovni úzce spolupracuje policie.
- Úspěšnost preventivních programů je podmíněna veřejnou podporou a informovaností.

***V rámci celorepublikového přístupu k mládeži*** lze prevenci kriminality mládeže vnímat jako jednu z oblastí „Koncepce podpory mládeže na období 2014 – 2020“, kterou vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Koncepce podpory mládeže na období 2014 - 2020 České republiky (dále jen „Koncepce 2020“) určuje strategické cíle státní politiky ve vztahu k mládeži. Reflektuje potřeby mládeže zejména v oblasti vzdělávání a mobility, zaměstnanosti a podnikání mladých lidí, kultury a tvořivosti, jejich participace, zdraví a zdravého životního stylu, mládeže s omezenými příležitostmi a dobrovolnictví. Zabývá se také environmentální a globální rozvojovou problematikou včetně přístupu mladých lidí k právům a informacím.

Cílem Koncepce 2020, která úzce navazuje na Koncepti státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007 až 2013 a Strategii Evropské unie pro mládež 2010 až 2018 (European Union Youth Strategy, známou také pod názvem Obnovený



rámec evropské spolupráce v oblasti mládeže), je přispět ke zvyšování kvality života mladých lidí, zejména prostřednictvím rozvoje jejich osobnosti tak, aby dokázali adekvátně reagovat na neustále se měnící prostředí a využívat svůj tvůrčí a inovativní potenciál v praxi i v aktivní participaci ve společnosti.

Koncepce 2020 pracuje s pojmy pilířů, horizontálních priorit, strategických cílů, dílčích cílů a opatření. Pilíře určují stanovené principy, na nichž je vystavěna představa o dopadu Koncepce 2020 na mladého člověka.

Horizontální priority zohledňují prioritní oblasti podpory v rámci politiky mládeže napříč všemi strategickými i dílčími cíli.

Strategický cíl označuje nadefinovanou vizi, k čemu má Koncepce 2020 přispívat v konkrétních tematických oblastech politiky mládeže v dlouhodobém horizontu do roku 2020.

Dílčí cíle rozpracovávají tuto vizi z hlediska současného, střednědobého a dlouhodobého naplňování strategických cílů.

Opatření definují konkrétní kroky vedoucí k dosažení požadovaných dílčích cílů.

### **Ministerstvo vnitra**

Program prevence kriminality Ministerstva vnitra se zaměřuje na mládež v několika směrech:

Prvním je praktická realizace prevence kriminality ve městech, kde je soustředěna velká míra kriminality. Zde Ministerstvo vnitra podporuje projekty sdružení, které se zabývají prevencí kriminality. Odbor prevence kriminality vytvořil koncepci projektu „Centrum včasné intervence“.

Druhým je samostatná preventivní činnost Policie ČR. Velmi podstatným krokem ve prospěch policejní prevence bylo vytvoření metodické rady pro Preventivní informační skupinu Policie České republiky v roce 1998. Jejím hlavním úkolem bylo vypracování zásad činnosti policejních preventivně-informačních skupin.

V rámci předcházení, odhalování a dokumentace trestné činnosti dětí a mládeže musejí policisté velmi úzce spolupracovat např. s pracovníky sociálně-právní ochrany, dětskými lékaři, učiteli, pracovníky zájmových a sportovních organizací, kteří jim mohou poskytnout informace o možných závadových skupinách mládeže a o účasti mládeže na sociálněpatologických jevech (například gambling, toxikomanie, šikana, prostituce a jiné).

Velmi důležitou činností v rámci prevence je pořádání přednášek a poradenství pro děti a mládež v oblasti předcházení trestné činnosti.

### **Ministerstvo spravedlnosti**

Prevence kriminality mládeže se činnost ministerstva dotýká zejména v těchto oblastech:

- legislativní,
- výkonné – při vytváření podmínek pro aplikaci alternativních trestů a odklonů v trestním řízení, v rámci resocializačního působení ve vězeňství,
- výzkumné, které zajišťuje Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

Postupně se zavádějí a ověřují instituty, které jsou již mnoho let běžné v zemích západní Evropy. K nejvýznamnějším patří probace, která se postupně rozvíjí. Personálně je probace zajišťována u každého okresního a krajského soudu probačními úředníky, kteří shromažďují podklady o podmíněčně odsouzených a podmíněčně propuštěných.

V rámci vězeňství je realizován systém resocializačního působení na mladistvé odsouzené. Byly vytvořeny podmínky pro zvýšení počtu učebních oborů pro mladistvé odsouzené.

### **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy**

V rámci resortního programu prevence trestné činnosti a dalších negativních projevů mezi mládeží se Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy zaměřuje na:

- zkvalitnění výchovného působení školy včetně pedagogů,
- propracování systému pedagogicko-psychologického poradenství,
- podporu aktivit mládeže zaměřených na volný čas,
- péči o narušenou mládež, zejména ve výchovných ústavech,
- podporu programů spolupráce školy s rodiči a veřejností.

V oblasti socializačního působení školy a výchovy k občanství je na všech typech státních škol zkvalitňováno vzdělávání v právních a etických tématech a výchova ke zdravému životnímu stylu.

Školení pedagogů probíhá v oblasti primární a sekundární prevence prostřednictvím pedagogických center.

V oblasti péče o narušenou mládež jsou posilovány rozpočty výchovných ústavů. Nově se zřizují specializované výchovné ústavy pro děti vyžadující náročnou výchovnou péči. V roce 2013 MŠMT uspořádalo 2 celostátní odborné konference pro krajské školské koordinátory prevence, metodiky prevence na Pedagogicko-psychologické poradny, školní metodiky prevence a pracovníky školských poradenských pracovišť.

Byl spuštěn nový systém hodnocení kvality (certifikací) pro poskytovatele programů primární prevence všech forem rizikového chování. Organizací certifikačního procesu byl pověřen Národní ústav pro vzdělávání, kde bylo vytvořeno Pracoviště pro certifikace.

### **Ministerstvo práce a sociálních věcí**

Preventivní činnost ministerstva se zaměřuje na:

- rozšiřování a zlepšování standardní sociální práce,
- práci s mladými nezaměstnanými,
- podporou nevládních organizací zabývajících se aktivitami v sociální oblasti.

Ministerstvo práce a sociálních věcí v předchozích letech provedlo navýšení počtu sociálních pracovníků, kteří se věnují práci s dětmi, mládeží a rodinou. Tito pracovníci se zabývají zejména problematikou nefunkčních rodin.

Na městských a obecních úřadech byla zřízena speciální pracoviště sociální prevence. Sociální pracovníci se starají o ohrožené děti, spolupracují s jejich rodinami, vykonávají též funkce opatrovníků, podávají návrhy k soudům a zabezpečují také náhradní péči o děti.

V devadesátých letech byla zřízena funkce tzv. „streetworkera“, který pracuje s mládeží přímo v terénu – v místech, kde se mladí scházejí (např. diskotéky, rockové kluby).

Tito pracovníci aktivně pracují se skupinami ohrožených dětí a mnohdy se stávají i prostředníky v komunikaci s jejich rodinami.

### **Ministerstvo zdravotnictví**

Ministerstvo zdravotnictví svoje aktivity na poli prevence kriminality mládeže zaměřuje na:

- prevenci týrání, zanedbávání a sexuálního zneužívání dětí,

- léčbu drogově závislých,
- pomoc obětem trestných činů.

Významné jsou též osvětové a informační činnosti, při kterých jsou vydávány výchovně vzdělávací materiály. Nezanedbatelná je i finanční podpora nevládní organizace „Bílý kruh bezpečí“.<sup>46</sup>

Úkolem krajské úrovně je vytvořit preventivní politiku v rámci své působnosti, koordinovat ji a zabezpečovat ji po metodické, konzultační a částečně i po finanční stránce.

Úkolem místní (městské) úrovně je vytvořit komplexní přístup k prevenci kriminality. Cílem programu města je ochrana lokálních komunit před kriminalitou, posílení pocitu bezpečí občanů, snižování majetkové a násilné činnosti, kriminálně rizikových sociálně-patologických jevů, spolupráce všech institucí, které působí na místní úrovni a větší integrace Policie České republiky do preventivních aktivit města.

Důležitou složkou preventivních aktivit je též činnost neziskových organizací pracujících s dětmi, které pomáhají dětem vhodným způsobem vyplnit jejich volný čas.

Protože stát má zájem na činnosti těchto organizací, vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy dokument s názvem „Programy státní podpory práce s dětmi a mládeží pro nestátní neziskové organizace na léta 2011 – 2015“.<sup>47</sup>

Prostřednictvím zmíněného dokumentu předkládá Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy požadavky na programy, které by naplňovaly volnočasové aktivity dětí a mládeže. Pokud nestátní nezisková organizace splní stanovené podmínky, může požádat o dotaci na svou činnost.

Úspěšná preventivní politika by měla dodržovat několik vcelku podstatných zásad. Preventivní aktivity by měly vycházet z výsledků kriminologických výzkumů a bezpečnostních analýz na místní, regionální a celostátní úrovni. Těžiště preventivních aktivit se přenáší na místní úroveň, kde jsou tyto aktivity koordinovány samosprávnými orgány. Administrativní zásahy z centra se minimalizují a centrální orgány poskytují zpravidla pouze metodické vedení, informace a částečnou ekonomickou podporu místním orgánům. Mezi centrem a místními orgány by měla existovat rovnoprávnost, neboť si nejsou navzájem nadřizeny a podřizeny. Důraz se klade na součinnost a vzájemnou informovanost všech subjektů, které se na preventivních aktivitách podílejí.

<sup>46</sup> Bílý kruh bezpečí. <http://www.bkb.cz>

<sup>47</sup> Programy státní podpory práce s dětmi a mládeží na léta 2011-2015. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. <http://www.msmt.cz/mladez/programy-statni-podpory-prace-s-detmi-a-mladezi>

## 4.2 Konkrétní podmnožiny prevence kriminality

*Prevence kriminality zahrnuje komplex opatření sociální a situační prevence, včetně informování veřejnosti o možnostech ochrany před trestnou činností.* Součástí prevence je i pomoc obětem trestných činů. Prevence kriminality úzce souvisí s prevencí dalších sociálně patologických jevů, z nichž k nejdůležitějším patří nejrůznější formy závislostí. Preventivní aktivity se uskutečňují v rámci celostátním, regionálním i místním a v každém tomto případě na úrovni primární, sekundární a terciární.

**Primární prevence** je zaměřena na celou populaci, dospělé i děti, sekundární prevence se zaměřuje na konkrétní rizikové skupiny obyvatelstva, úžeji vymezené podle věku, druhu ohrožení, teritoria apod. a na kriminálně rizikové sociální i situační prostředí. Terciární prevence představuje resocializační opatření zaměřující se na ty, kteří trestný čin již spáchali, na lokality, které již byly kriminalitou zasaženy a na osoby, které se již staly oběťmi trestných činů. Primární prevence zahrnuje především výchovné, vzdělávací, volnočasové, osvětové a poradenské aktivity zaměřené zejména na nejširší veřejnost. Zvláštní pozornost je zaměřena na pozitivní ovlivňování příslušných hodnotových měřítek zejména dětí a mládeže (využívání volného času, možnosti kulturního, sportovního vyžití, předkládání odborných a adekvátních informací, seznámení i s trestnou odpovědností, ...). Těžiště primární prevence spočívá v rodině, ve škole a v širším sociálním prostředí.

**Sekundární prevence** se zabývá rizikovými jedinci a skupinami osob, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli nebo oběťmi trestné činnosti (specializovaná sociální péče), na sociálně patologické jevy (např. drogové a alkoholové závislosti, šikanu, sprejerství, gamblerství, výtržnictví, vandalismus, interetnické konflikty, rasismus a xenofobii apod.) a příčiny kriminogenních situací.

**Terciární prevence** se vztahuje k resocializaci kriminálně narušených osob (pracovní uplatnění vč. rekvalifikace, sociální a rodinné poradenství, pomoc při získávání sociální, sociologické a ekonomické samostatnosti apod.). Jejím cílem je udržet dosažené výsledky předchozích intervencí a rekonstrukce nefunkčního sociálního prostředí.

**Sociální prevence** představuje aktivity ovlivňující proces socializace a sociální integrace jedince a aktivity zaměřené na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, které jsou považovány za klíčové příčiny páchaní trestné činnosti. Odpovědnost za oblast primární sociální prevence spadá do působnosti rodiny, obce a škol. Sekundární a terciární prevence je s ohledem na odbornou náročnost jednotlivých aktivit záležitostí pracovníků resortu Ministerstva práce a sociálních věcí a v některých souvislostech i Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva zdravotnictví.

Prevence viktimity a pomoc obětem trestných činů je založena na konceptech bezpečného chování, diferencovaného s ohledem na různé kriminální situace a psychickou připravenost ohrožených osob. V praxi se jedná o skupinové i individuální zdravotní, psychologické a právní poradenství, trénink v obranných strategiích a propagaci technických možností ochrany před trestnou činností. Užívá metody sociální i situační prevence, a to podle míry ohrožení na primární, sekundární i terciární úrovni.

**Situační prevence** staví na zkušenosti, že určité druhy kriminality se objevují v určité době, na určitých místech a za určitých okolností. Prostřednictvím opatření organizační, režimové, fyzické a technické povahy se snaží situační kriminogenní podmínky minimalizovat.

Informování veřejnosti o možnostech ochrany před trestnou činností představuje vysvětlování principů bezpečného chování a způsobů technického zabezpečení majetku a osob s ohledem na předcházení konkrétních druhů trestné činnosti.

Sociální a situační přístupy se vzájemně doplňují na primární, sekundární a terciární úrovni.

Opatření situační prevence jsou nejlépe aplikovatelná v majetkové kriminalitě (krádeže motorových vozidel, jejich vykrádání, krádeže v obytných domech a bytech, krádeže v obchodech, vandalismus). Opatření situační prevence jsou převážně organizačního, administrativního a technického charakteru. Tato opatření se dají rozdělit do několika základních skupin:

- Zlepšení dohledu nad určitým místem (lokalitou) – dá se realizovat mnoha způsoby, jako jsou např. hlídková a pořádková služba policie, kamerové systémy, osvětlení, lepší viditelnost, hlídači, vrátní, zapojení jak veřejných osob, tak i běžných obyvatel do přirozeného dohledu v lokalitě atd.

- Přemístění a ukládání ohrožených věcí na bezpečnější místa – jedná se např. o ukládání šperků do trezorů, parkování osobních aut na hlídaných parkovištích a v garážích, bezhotovostní placení, ukládání peněz v bankách, nezanechávání drahých věcí v autech atd.
- Zvýšení ochrany osob, věcí a objektů – jde např. o bezpečnostní dveře, mříže, hlídací psy, nerozbitná skla, služby hlídačů a vrátných, kamerové systémy, bezpečnostní agentury atd.
- Ztížení přístupu k prostředkům, které jsou vhodné pro spáchání trestného činu – jde zejména o řádné dodržování předpisů při prodeji střelných zbraní, jejich držení, ukládání klíčů na bezpečných místech atd.
- Zmenšení možného prospěchu ze spáchání trestného činu – jedná se třeba o označení různých cenných předmětů, které komplikují další prodej překupníkovi, katalogy starožitných a uměleckých předmětů, označování platebních karet atd.

Mnohem snadnější je omezit pachatele právě tím, že se mu ztíží podmínky pro páchaní trestné činnosti, než docílit, aby si sám vytvořil vnitřní zábrany a nepáchal trestné činy. Úspěšnost situační prevence závisí také na tom, zda si pachatel sám uvědomí, jak tato opatření mohou ovlivnit výsledek jeho trestné činnosti. Úspěch situační prevence je dán adresností a konkrétností. Proto je velmi důležitá znalost místa či lokality, kde má být aplikována.

Pokud srovnáme výsledky prevence sociální a prevence situační, můžeme konstatovat, že prevence situační je pro svou rychlost, jednoduchost a dostupnou cenu preferovanější než prevence sociální. Její výsledky jsou bezprostřednější a zřetelnější a účinnost určitého programu situační prevence je snadněji ověřitelná.

Naproti tomu účinnost situační prevence je často pouze krátkodobá a může vést k přesunu kriminality (například teritoriální či časový přesun).

Cílem **viktimologické prevence** je, aby se člověk nestal obětí trestného činu.

Prevence viktimnosti je orientována především na potenciální a skutečné oběti trestných činů. Zaměřuje se na činnost osvětovou a poradenskou.

Prevence viktimnosti by měla zahrnovat přípravu dětí na osvojení si a uplatňování preventivních opatření, kterými by mohly snížit riziko svého ohrožení kriminalitou. Nemusí probíhat pouze informativní formou, může docházet i k nácviku konkrétního reagování v situaci ohrožení. Patří sem různé kurzy sebeobran

a psychologické kurzy. Kriminologové rovněž v souvislosti s prevencí viktimnosti vypracovávají různá doporučení, návody a rady, jak předcházet určitým situacím. Rovněž existují odborné příručky týkající se chování v případě napadení pachatelem.

Prevence viktimnosti je založená na konceptech bezpečného chování, diferencovaného s ohledem na různé kriminální situace a psychickou připravenost různých osob. V praxi se jedná především o poradenství v oblasti právní, psychologické a zdravotní, nácvik možných situací a použití sebeobránných technik a i nácvik případného psychologického působení na útočníka. V demokratické společnosti nese díl odpovědnosti za své bezpečí každý sám, neboť stát nemůže ochránit před kriminalitou všechny občany. Od občanů se očekává, že se sami vědomě nebudou vystavovat nebezpečí nebo ho vyvolávat. Existují však určité skupiny obyvatel (např. děti, senioři), kterým je potřeba věnovat větší pozornost a pomoc.

Zároveň je však potřeba pojmout poradenskou a informační část prevence takovým způsobem, aby na ty, kterým má pomáhat, nepůsobila spíše odstrašujícím způsobem a nezvyšovala u nich pocit strachu ze zločinů a tím změnila i kvalitu jejich života třeba tak, že se budou bát opustit svůj domov po setmění.

### 4.3 Opatření

Podle Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 až 2020 (Strategie) je primární nspecifická prevence v gesci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Krajskými ředitelstvími Policie ČR je každoročně realizováno velké množství akcí a projektů zaměřených na prevenci kriminality mládeže:

- Preventisté sami nebo se specialisty jednotlivých policejních služeb navštěvují školy a školská zařízení (mateřské školky, základní, střední a vysoké školy, ale i speciální školy a diagnostické ústavy, dětské domovy apod.). Přednáškovou a besední činnost PČR nadále provádí v masivním rozsahu, přičemž – s ohledem na zmíněnou strategii – je preferována sekundární prevence (řešení konkrétních problémů ve školách a jejich okolí).
- „Postup při mimořádných událostech ve školských zařízeních“ – projekt určený pedagogům.
- „Hraj si, ale nezahrávej“ – kampaň zaměřená na zneužívání tísňových linek.



- „Dny pro děti“.
- „Den s Policií České republiky“.
- „Den prevence“.
- „Správným směrem“, projekt Národní protidrogové centrály zaměřený na protidrogovou prevenci u žáků učilišť a studentů středních škol aj.

V oblasti předcházení kriminalitě mládeže spolupracovalo Ministerstvo vnitra s resorty zastoupenými v Meziresortní pracovní skupině k sjednocení a transformaci systému péče o ohrožené děti při Ministerstvu práce a sociálních věcí. Odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality Ministerstva vnitra je gestorem řady specifických projektů a v rámci dotačního titulu Program prevence kriminality realizovaného kraji a obcemi podporuje prioritně projekty směřující k práci s ohroženou a rizikovou mládeží.

Aktivity probační a mediační služby (PMS) PMS se aktivně podílí na akreditačním řízení Ministerstva spravedlnosti ČR určeném pro probační programy pro mladistvé pachatele.

Řádnou akreditaci pak na základě rozhodnutí ministryně spravedlnosti ČR platnou v období 1. ledna 2014 – 31. prosince 2016 získalo 12 probačních programů. Zprávy o realizaci probačních programů jsou pravidelně zveřejňovány.

Policisté se věnují všem věkovým a sociálním skupinám v závislosti na jejich specifických potřebách. Policisté informačních skupin mimo jiné zajišťují přednášky a besedy pro mateřské školy, základní školy a pro střední školy. Jedná se zejména o seznámení s policií, základy dopravní výchovy, základní zásady bezpečného chování, nebezpečné předměty a nebezpečné nálezy nebo využití tísňové linky a jejich zneužívání a také problematika mezilidských vztahů např. šikanování, základy trestní odpovědnosti dětí a mládeže a mnoho dalších témat.

Mezi projekty, které se nejvíce osvědčily dětmi a mladistvé zaujaly, patří například celorepubliková preventivní akce „Zebra se za tebe nerozhledne“. Preventivně informačního oddělení společně s dopravními policisty, působí u vybraných přechodů pro chodce v blízkosti základních škol. Na těchto stanovištích se zaměří zejména na dodržování pravidel v silničním provozu ze strany chodců i motoristů. Jejich hlavní cílovou skupinou jsou především malí školáci, kterým policisté vysvětlují zásady bezpečného pohybu v silničním provozu. Pro malé chodce, kteří dodrží všechny zásady bezpečného přecházení, mají policisté připraveny

preventivní materiály od partnerů akce, kterými jsou BESIP a Zdravotní pojišťovna Ministerstva vnitra.

Další projekt, který stojí za povšimnutí, se nazývá „Seznam se bezpečně“.<sup>48</sup> Jedná se o film určený dětem, jejich rodičům a pedagogům o nástrahách internetu a nebezpečí, která jsou skryta za nejrůznějšími identitami.

Na sociálních sítích největšího portálu Seznam.cz bylo možné pozorovat rizika, která ohrožují jejich uživatele. Proto se produktový manažer těchto služeb začal více zajímat obecně o komunikaci lidí na internetu a možné hrozby a nebezpečí, která jim hrozí.

---

<sup>48</sup> Seznam se bezpečně. <https://www.seznamsebezpecne.cz/>

#### **4.4 Prevence- drogová politika České republiky <sup>49</sup>**

Preventivní opatření spočívají především v poskytnutí ochrany před nabídkou drogy na legálním i nelegálním trhu, poznatky a dovednosti a motivace k tomu, aby přijala osobní rozhodnutí o svém postoji k drogám, a nese za ně odpovědnost, tedy aby dokázal čelit nabídce, pokud se tak rozhodne. Dále možnost vyhledat poradenskou a léčebnou pomoc v případě, že je ohroženo jeho tělesné nebo duševní zdraví. Možnost resocializace a navrácení k hodnotovému životu, protože kontakt s drogou vedl k závislosti a jeho společenskému selhání. Toto všechno tvoří tzv. drogovou politiku. Jedná se o souhrn zásad, cílů a opatření navržených a prováděných k problematice drog, zejména na úrovni místní, státní i mezinárodní. Mezinárodní přístup byl definovaný Organizací spojených národů v roce 1991, kdy se uplatňuje tzv. vyvážený přístup v drogové problematice. Jedná se zde o postihování nabídky drog (trestní represi) také poptávka drog (primární, sekundární a terciární prevence). Zahrnuto zde je také poškození drog (tzv. harm reduction). Tato politika je obsažena ve vládních dokumentech České republiky.

#### **4.5 Bezpečnost ve školských zařízeních <sup>50</sup>**

Samostatnou významnou podskupinou, vztahující se k tématu, je bezpečnostní situace ve školských zařízeních, ať již se to týká ohrožení „zvenku“ nebo klimatu uvnitř školy.

##### **Současné aktivity Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy**

Stávající situace ve světě a zejména pak nešťastná událost na jedné ze škol ve Žďáru nad Sázavou, ukázal, že je třeba prověřit bezpečnost na školách. Česká školní inspekce provedla šetření bezpečnostních prvků na školách. Z toho vyplynulo, že většina škol je zabezpečena velmi dobře. Přesto se ministerstvo školství rozhodlo přijmout opatření, která si kladou za cíl minimalizovat bezpečnostní rizika na tuzemských školách.

---

<sup>49</sup> STREČKOVÁ, Šárka, Současné podmínky a vývojové trendy v užívání nealkoholových drog u žáků základních škol a víceletých gymnázií v posledních letech. Ochrana a Bezpečnost. 2016, 3. [http://ochab.ezin.cz/O-a-B\\_2016\\_C/2016\\_OaB\\_C\\_03\\_streckova.pdf](http://ochab.ezin.cz/O-a-B_2016_C/2016_OaB_C_03_streckova.pdf)

<sup>50</sup> PEJŠOVÁ, Zuzana. Bezpečnost ve školských zařízeních. Ochrana a Bezpečnost. 2016, 3. [http://ochab.ezin.cz/O-a-B\\_2016\\_C/2016\\_OaB\\_C\\_01\\_pejsova.pdf](http://ochab.ezin.cz/O-a-B_2016_C/2016_OaB_C_01_pejsova.pdf)

**Pro větší bezpečnost Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy provede následující kroky:<sup>51</sup>**

- Standard bezpečnosti školských zařízení bude definován vyhláškou.
- Dalším krokem je vytvoření **Fondu na podporu zabezpečení** škol a školských zařízení, které nebudou mít zajištěnou bezpečnost podle stanoveného standardu.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy dále připraví **vzdělávací programy** pro zaměstnance škol zaměřené na prevenci, předcházení a jednání v rizikových situacích.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy připraví **výukové a metodické materiály** pro děti, žáky a studenty v oblasti chování za mimořádných okolností a zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví.
- Vznik meziresortní pracovní skupiny složené ze zástupců Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, České školní inspekce, Ministerstva vnitra, Integrovaného záchranného systému a zřizovatelů škol s cílem připravit podrobnější strategii bezpečnosti a ochrany zdraví všech účastníků vzdělávání.

Na základě svěřeného úkoly ze 40. schůze Vlády České republiky ze dne 15. listopadu 2014 a na základě Usnesení vlády č. 1015 ze dne 8. prosince 2014 vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy 19. února 2015 „Metodické doporučení k bezpečnosti dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních - Minimální standard bezpečnosti“ č. j.: MSMT-1981/2015-15.<sup>52</sup>

Minimální standard v sobě zohledňuje doporučení sepsaná v tematické zprávě České školní inspekce s názvem *Bezpečnost ve školách a školských zařízeních*.

Význam minimálního standardu bezpečnosti je pouze metodický, nikoli normativní.

Cílem minimálního standardu bezpečnosti je podat přehled doporučených opatření k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů v budovách škol a školských zařízení a v areálech škol a školských zařízení k nim náležejících.

Zmíněný minimální standard zahrnuje tyto roviny:

- Prevence předcházet mimořádným událostem,

---

<sup>51</sup> *Větší zabezpečení škol. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2015.*  
<http://www.msmt.cz/ministerstvo/vetsi-zabezpeceni-skol>

<sup>52</sup> Metodické pokyny. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.  
<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/ekonomika-skolstvi/metodicke-pokyny>

- Účinně a efektivně reagovat na mimořádnou událost,
- Vyhodnotit mimořádnou událost a přijmout opatření, aby se nemohla opakovat ze stejných příčin i v budoucnu.

## 4.6 Ochranná opatření a trest

V případě, že preventivní opatření nejsou účinná, je nutné často přijmout tvrdší výchovný prostředek, jako je ochranné opatření nebo trest. V odborných kruzích se vedou již dlouho debaty, jaký význam a jakou funkci by měl uložený trest splňovat. Pokud chápeme trest jako jakousi odplatu společnosti tomu, kdo se proti ní provinil, zjistíme, že tím nelze společnost účinně před delikventními jedinci ochránit. Obecně je totiž známo, že násilí plodí opět pouze násilí. Uložením trestu se pachatel trestného činu dostává do určité izolace. Izolace spolu se zastrásováním (některé tresty takto na pachatele působí) v sobě zahrnují prvky, které osobnost delikventa devalvují. Jediným řešením, kterým lze docílit snížení a regulaci kriminality, zůstává tedy účinná resocializace delikventů, která je zaměřena na změnu jejich chování a na vytvoření podmínek, za pomoci kterých by se delikventi mohli zdárně začlenit zpět do společnosti.<sup>53</sup>

### Probační a mediační služba

Systém probační služby je v naší zemi postupně budován od roku 1996. Zavedení probačních prvků do právního řádu však neznamená zmírnění trestní politiky. Probace je jedním ze způsobů zacházení s pachateli. Jedná se o jakousi kombinaci trestu, dohledu a pomoci zároveň. Probace zahrnuje pomoc sociální, psychologickou a pedagogickou. Zároveň se zabývá poradenstvím. Hlavním znakem je komplexní působení na mladistvého. Probační programy mají pomoci obviněným překonat rodinné, pracovní a sociální problémy a zároveň je mají kontrolovat, aby vedli řádný život a plnili povinnosti, které jim byly uloženy soudem. V roce 2001 u nás zahájila svoji činnost Probační a mediační služba (PMS).<sup>54</sup>

<sup>53</sup> KUBÍČKOVÁ, Pavla; KMĚTÍK, Ivo. Penologie. Karviná: Střední odborná škola ochrany osob a majetku. 2011. <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/penologie.pdf>

<sup>54</sup> ZOUBKOVÁ, Ivana. Kontrola kriminality mládeže. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2.

Probační a mediační služba České republiky. Ministerstvo spravedlnosti. <https://www.pmscr.cz/>

Jejím hlavním cílem je snaha o začlenění obviněného do života společnosti bez dalšího porušování zákonů. Jedná se o snahu o obnovení respektu obviněného k právnímu stavu společnosti. Probační a mediační služba se také snaží o zapojení se poškozeného do procesu vlastního odškodnění, o obnovení jeho důvěry, bezpečnosti a pocitu spravedlnosti. Probační program zahrnuje také sociální výcvik, psychologické poradenství, terapeutický program, vzdělávací a doškolovací činnost apod. Probační programy schvaluje ministr spravedlnosti. O probačním programu hovoří § 17 zákona 218/2003 Sb. Při uplatňování takového programu je důležitá spolupráce mezi policejními orgány a PMS.

### **Druhy opatření**

Trestný čin, který byl spáchán mladistvým, nazýváme proviněním. Protiprávní jednání spáchané dítětem mladším patnácti let se nazývá čin jinak trestný. Jaký druh opatření lze mladistvému uložit stanoví zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen ZSVM). Dle § 10 tohoto zákona je možné mladistvému uložit buď výchovná opatření, ochranná opatření nebo opatření trestní.

### **Výchovná opatření**

Vhodným způsobem usměrňují způsob života mladistvého. Tím dochází k podpoře a zajištění správné výchovy. Mladistvému mohou být soudem uložena bez jeho souhlasu. Při jejich stanovení soud bere ohled na osobní poměry mladistvého a na spáchanou trestnou činnost. Výchovnými opatřeními se ve smyslu § 15 tohoto zákona rozumí:

- dohled probačního úředníka,
- probační program,
- výchovné povinnosti,
- výchovná omezení,
- napomenutí s výstrahou.

## **Ochranná opatření**

Mají za úkol kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a také chránit společnost před pácháním provinění mladistvými. Dle § 21 ZSVM se ochranným opatřením rozumí:<sup>55</sup>

- ochranné léčení,
- ochranná výchova,
- zabrání věci,
- zabezpečovací detence.

Ochrannou výchovu je možné uložit pouze podle tohoto zákona, ochranné léčení, zabezpečovací detenci a zabrání věci se ukládají podle trestního zákoníku (§ 99 – 104, zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník). Ochranná výchova je ukládána mladistvému v případě, že byla zanedbána výchova v rodině, pokud o mladistvého není dostatečně postaráno nebo pokud prostředí, ve kterém žije, neposkytuje dostatečnou záruku pro jeho správnou výchovu, a trvá tak dlouho, dokud to účel vyžaduje. Nejdéle však končí dovršením osmnáctého roku věku.

## **Trestní opatření**

Trestní opatření můžeme chápat jako trestněprávní následek provinění mladistvého. Tato opatření jsou stanovena zákonem a jsou státem vynutitelná. Jejich ukládání náleží pouze soudům pro mládež. Pachateli mají na rozdíl od výchovných a ochranných opatření působit určitou újmu. Ta by však neměla být smyslem a cílem tohoto opatření. Za spáchané provinění může být soudem pro mládež mladistvému uloženo některé z těchto trestních opatření (ZSVM, 2003, § 24, odst. 1):

- obecně prospěšné práce,
- peněžitě opatření,
- peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu,
- propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- zákaz činnosti,
- vyhoštění,
- domácí vězení,
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,

---

<sup>55</sup> VANTUCH, Pavel. Ochranná opatření v trestním zákoníku. Právní rádce. 27. I. 2010. <https://pravnihradce.ihned.cz/c1-40206950-ochranna-opatreni-v-trestnim-zakoniku>

- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněně odsouzení,
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,
- odnětí svobody nepodmíněně.

Při výměře některého z trestních opatření je přihlíženo k polehčujícím okolnostem. Je tomu tak v případě, že mladistvý úspěšně vykonal probační nebo jiný program, že absolvoval vzdělávací, doškolovací či rekvalifikační program, že nahradil zcela nebo alespoň částečně škodu poškozenému, pokud se chová tak, že lze předpokládat, že se v budoucnu trestné činnosti nedopustí apod. Uložení trestního opatření by mělo následovat, až pokud nestačila pohružka jeho uložením nebo uložení výchovného či ochranného opatření (ZSVM, 2003, § 10-35).

Tresty, které nejsou spojeny s odnětím svobody, představují důležitý prvek v činnosti systému trestní justice. Na druhou stranu je však nutné narušené a pro společnost nebezpečné jedince izolovat. V takových případech je trest odnětí svobody jediným možným řešením a jen takový trest ochrání společnost před pachateli závažných trestných činů. Tento trest je mladistvými ve věznicích vykonáván odděleně od ostatních odsouzených. Trestní sazby jsou u nich sníženy na polovinu. Každý mladistvý má podle zákona právo na přiměřené zacházení s ním. Musí být přihlédnuto k jeho věku, zdravotnímu i psychickému stavu.<sup>56</sup>

---

<sup>56</sup> ROZUM, Jan a kolektiv. Uplatnění mediace v systému trestní justice II. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 2010. <http://www.ok.cz/iksp/docs/372.pdf>



## 5. Zpětná vazba ze strany expertů

**Formou rozhovorů se zainteresovanými experty z různých prostředí si tato studie klade za cíl zhodnotit praktické aspekty existujících programů v oblasti prevence kriminality mládeže.**

Respondent č. 1: Mgr. Jana Holczerová (JH), pracovnice odboru bezpečnostní politiky a prevence kriminality Ministerstva vnitra.

Respondent č. 2: Ing. Libor Sladký (LS), bezpečnostní expert pro vzdělávací prostředí, Karlovy Vary.

Respondent č. 3: Bc. Tereza Vávrová (TV), Centrum občanského vzdělávání.

**Otázka č. 1:** Myslíte si, že současné metody a postupy uplatňující v prevenci kriminality mládeže jsou efektivní?

**Odpověď JH:** Ve většině případů ano. Značnou měrou však záleží na konkrétním osobním přístupu působících subjektů.

**Odpověď LS:** Jedná se o určitý standard, který je v místních nebo regionálních podmínkách často poněkud odlišný. Je to do značné míry o lidech, o aktuálních prioritách.

**Odpověď TV:** Zásadní nastavení je rámcově vyhovující, nicméně prostor pro zlepšení zde existuje. I v tom je naše sdružení aktivní.

**Otázka č. 2:** V čem vidíte nedostatky?

**Odpověď JH:** Především pořád nízké součinnosti zainteresovaných stran s důrazem na rodinu a školu.

**Odpověď LS:** Problémy vidím zejména s ohledem na překlopení teorie do praxe, nezdědka v tom sehraávají roli nedostatečné finanční prostředky, Řada věcí se začíná řešit až po konkrétním „průšvih“, viz případ ve Žďáru.

**Odpověď TV:** Zejména se jedná o nedostatečnou progresivitu v přístupu, co se týče participativního zapojení všech zainteresovaných aktérů.

**Otázka č. 3:** Jaký je Váš názor vlivu užívání drog na kriminalitu mládeže?

**Odpověď JH:** Ztotožňuji se s výsledky zpracovaných studií, statistik a dalších materiálů, že značný.

**Odpověď LS:** Tato vazba je prakticky přímá, ale zdůrazňuji, že stěžejní drogou je v této oblasti zejména alkohol.

**Odpověď TV:** Je třeba si uvědomit, že uživatelé drog „nejsou problém“, ale „mají problém“. Jsou do stejné míry obětí, jako jejich okolí.

**Otázka č. 4:** Vidíte nějaké nedostatky ve stávající legislativě v návaznosti na uplatňování současných metod a postupů v prevenci kriminality?

**Odpověď JH:** Zásadní nedostatky nevidím

**Odpověď LS:** Ne, spíše u překlápění právních předpisů do praxe.

**Odpověď TV:** Osobně shledávám největší slabinu v nedostatku aktivního zapojení dětí a mládeže, o které zde primárně jde. Nejedná se s nimi jako s partnery, ale jako se subjekty.

**Otázka č. 5:** Využíváte při zpracovávání koncepčních materiálů v oblasti prevence kriminality i zkušenosti kolegů ze zahraničí?

**Odpověď JH:** Ano. Především ze zemí Evropské unie s důrazem na okolní státy.

**Odpověď LS:** Ovšem, se zvláštním důrazem na postřehy našich partnerů ze Svobodného státu Sasko (oblast Vogtland) a v menší míře i z Bavorska.

**Odpověď TV:** Ano, s důrazem na partnerské nevládní organizace z Německa, respektive další, sdružené v platformě Networking European Citizensip Education (<http://www.bpb.de/veranstaltungen/netzwerke/nece/>).

#### **Dotazníkové šetření dětí a mládeže ve věku 6 – 18 let v Praze**

Šetření bylo anonymní a probíhalo především s třiceti žáky základní školy Na Beránku, Praha 12. Škola je zapojena do řady projektů, označovaných za „inkluzivní“. Přehled otázek:

- Cítíš se ve škole a mezi svými kamarády mimo školu bezpečně?
- Byl jsi někdy svými vrstevníky okraden nebo fyzicky napaden?
- „Vydíral“ tě někdo nějakým způsobem z tvých spolužáků nebo kamarádů?
- Nabízel ti někdo z tvých kamarádů nebo spolužáků drogy?
- Poučoval tě někdo ve škole o tom, jak se máš chovat a jak to oznámit pokud budeš okraden, napaden nebo ti bude někdo nabízet drogy?

- Byl u vás ve třídě někdy policista, který s vámi diskutoval a radil vám, jak se máte v takových situacích chovat?
- Hovořil s vámi na toto téma i někdo jiný? Pokud ano – kdo?
- Myslíš si, že víš, jak se v obdobných situacích máš zachovat, nebo bys potřeboval ještě další informace nebo rady?
- Hovořil jsi na toto téma někdy s rodiči?

***Výsledky šetření:***

- Z celkového počtu bylo 6 dětí (20 %) někdy aspoň jedenkrát okradeno (malé částky peněz, jídlo, hračka).
- Hrubým způsobem nebyl fyzicky napaden nikdo (0 %).
- Drogy byly nabízeny třem dotazovaným (10 %).
- Všichni vypovídali, že s nimi bylo na dotazované téma diskutováno (učitelé, preventisté apod – 100 %).
- S celkem 20 žáky diskutoval i policista (66 %).
- Všichni dotazovaní žáci se domnívají, že vědí, jak se mají zachovat a další rady v zásadě nepotřebují (100 %).
- S rodiči na toto téma hovořilo 27 žáků (90 %).

Dílčí závěr: Pokud bychom vycházeli pouze ze samotného dotazníkového šetření u dětí a mládeže v tomto konkrétním vzorku (děti ve věku 6 – 18), mohlo by se jevit, že systém prevence je funkční a dostačující. Je ovšem zřejmé, že takový vzorek je jednak relativně malý, týká se školy, která se tématu prevence nadstandardně věnuje, a děti koneckonců nemusí v odpovědích uvádět pravdivé odpovědi.

## 6. Závěr

Prevence by se měla zaměřit především na součinnost subjektů prevence.

U mládeže jde především o spolupráci rodiny a školy, institucí, které zabezpečují zájmovou oblast, profesní přípravu a přípravu na povolání.

Předkládaná práce se pokusila z řady úhlů věnovat tématu kriminalita respektive protiprávního či protispolečenského jednání mládeže v České republice.

Tento problém se netýká pouze jednotlivců, ale celé společnosti. Trestná činnost mládeže je velmi vážným společenským problémem a jejímu snížení a omezování se ve většině vyspělých zemí věnuje značná pozornost. V textu rezonoval jak obsah existujících závazných dokumentů a strategií či koncepcí, tak zpětná vazba od zainteresovaných expertů i samotné mládeže. Nechybělo ani zhodnocení ucelenějších sekundárních studií na dané téma.

Co se týče hypotéz, nastíněných v úvodu práce, pak jejich případná verifikace či falsifikace je podle mého názoru následující:

**Hypotézu č. 1** (V současné době se kriminalita dětí a mládeže zvyšuje, jak v rámci světa i v rámci České republiky) **je obtížné verifikovat či falsifikovat.** Existující statistika kriminality naznačuje spíše setrvalý stav nebo mírný pokles kriminality mládeže (v absolutních číslech), ale to je jev, který je možné zpochybnit, Existuje vysoká míra latentní kriminality a delikvence, tedy početné nikde nehlášené incidenty.

**Hypotézu č. 2** (Zvyšuje se také brutalita a agresivita dětí a mládeže, co se týče ve vztahu ke konkrétním násilným útokům) zejména medializace výše uvedeného si dovolím spíše **verifikovat.** Objektivně dochází k incidentům, které byly donedávna nemyslitelné. I děti a mladiství se dopouštějí závažné násilné trestné činnosti, včetně vražd. „Tvrdá data“ k tématu by si však vyžadovala mnohem detailnější šetření.

**Hypotézu č. 3** (Latentním jevem přitom zároveň zůstává snaha rodiny „delegovat“ pozitivní působení na děti na školu či učitele, nakolik je tento předpoklad spíše projevem alibismu než čehokoli jiného) si dovolím na základě konkrétních případů rovněž spíše **verifikovat.** Role rodiny se transformuje, rodiče „delegují“ péči o děti na školu, televizi či sociální sítě v míře donedávna nevídané.

## 7. SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

- 1) Bílý kruh bezpečí. <http://www.bkb.cz>
- 2) Děti a média. <http://www.detiamedia.cz/>
- 3) Děti a televize: Informace pro rodiče, pedagogy a vychovatele. Bílý kruh bezpečí. <https://www.bkb.cz/prevence/deti-a-tv/>
- 4) FOLTA, Josef. *Příčiny delikvence dětí a mládeže*. ResearchGate. [https://www.researchgate.net/publication/277060679\\_Priciny\\_juvenilni\\_delikvence](https://www.researchgate.net/publication/277060679_Priciny_juvenilni_delikvence)
- 5) FRIEDLOVÁ, Karin a kolektiv. *Práce s třídním kolektivem*. Centrum podpory inkluzivního vzdělávání. 2012. ISBN 978-80-87652-70-1. [http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/metodika\\_6.pdf](http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/metodika_6.pdf)
- 6) HLAVÁČKOVÁ, Kateřina. *Trestní odpovědnost dětí a mládeže*. <http://trestni-odpovednost.blogspot.cz/>
- 7) CHMELÍK, Jan. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*, Praha: Policie České republiky, Úřad pro vyšetřování pro Českou republiku, Ministerstvo vnitra České republiky – odbor personální práce a vzdělání, 2. vydání, 1998.
- 8) CHOMYNOVÁ, Pavla a kolektiv. *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách*. Drogy-Info.cz. 2012. [https://www.drogy-info.cz/data/obj\\_files/1662/358/evropsk%c3%a1\\_%c5%a1koln%c3%ad\\_studie\\_espad\\_web.pdf](https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/1662/358/evropsk%c3%a1_%c5%a1koln%c3%ad_studie_espad_web.pdf)
- 9) JANÍKOVÁ, Hana. *Vandalismus, kriminalita, delikvence, prostituce*. Benepal: Poradenství a vzdělávání. [http://www.benepal.cz/files/project\\_1\\_file/KRIMINALITA.PDF](http://www.benepal.cz/files/project_1_file/KRIMINALITA.PDF)
- 10) KAŠPAROVÁ, Blažena. *Příčiny a podmínky páchaní trestné činnosti dětmi a mládeží*. Policie České republiky, územní odbor Sokolov; Záchranný kruh. <https://www.zachranny-kruh.cz/index.php?page=page&art=375826>
- 11) *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007-2013*.
- 12) *Kriminalita a delikvence – Charakteristika*. Národní informační centrum pro mládež. 31. VIII. 2015. <http://www.nicm.cz/kriminalita-a-delikvence-charakteristika>
- 13) *Kriminalita a delikvence*. Sociální práce. <http://socialni-prace.webnode.cz/kriminalita-a-delikvence/>
- 14) *Kriminalita, delikvence, vandalismus*. Středisko volného času. <http://www.ostrovzl.cz/prevence/kriminalita-delikvence-vandalismus/>

- 15) KUBÍČKOVÁ, Pavla; KMĚTÍK, Ivo. Penologie. Karviná: Střední odborná škola ochrany osob a majetku. 2011. <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/penologie.pdf>
- 16) KUCHAROVÁ, Věra a kolektiv. Zabezpečení životních podmínek dětí v rodinách. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. 2016. ISBN 978-80-7416-252-7. [http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz\\_417.pdf](http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_417.pdf)
- 17) Legislativa a systém sociálně-právní ochrany. Ministerstvo práce a sociálních věcí. <http://www.mpsv.cz/cs/14304>
- 18) MAŘÍKOVÁ, Hana. Zpráva o mládeži 2013. Základní informace o situaci mladých lidí v České republice. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Praha. 2014. [http://www.msmt.cz/file/33231\\_1\\_1/](http://www.msmt.cz/file/33231_1_1/)
- 19) MATOUŠEK, Oldřich; KROFTOVÁ, Andrea. Mládež a delikvence. Praha: Portál. 1998.
- 20) Metodické pokyny. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/ekonomika-skolstvi/metodicke-pokyny>
- 21) Mladá dospělost. Psychologie. <http://psychologie.studentske.cz/2009/12/mlada-dospelost.html>
- 22) Nezletilí – definice, vysvětlení kdo je nezletilá osoba, nezletilec. Bezplatná právní poradna. 21. XI. 2011. <http://www.bezplatnapravniporadna.cz/online-zdarma/ruzne/pravnicky-slovník/8858-nezletili-definice-vysvetleni-kdo-je-nezletila-osoba-nezletilec.html>
- 23) PEJŠOVÁ, Zuzana. Bezpečnost ve školských zařízeních. Ochrana a Bezpečnost. 2016, 3. [http://ochab.ezin.cz/O-a-B\\_2016\\_C/2016\\_OaB\\_C\\_01\\_pejsova.pdf](http://ochab.ezin.cz/O-a-B_2016_C/2016_OaB_C_01_pejsova.pdf)
- 24) PRÁŠKOVÁ, Helena. Postavení osoby, které byla přestupkem způsobena nemajetková újma. Ministerstvo vnitra České republiky. <http://www.mvcr.cz/soubor/praskova-pdf.aspx>
- 25) Práva a postavení mladistvého obviněného. Nejvyšší státní zastupitelství. <http://www.nsz.cz/index.php/cs/obvinny/prava-a-postaveni-mladistveho-obvinneho>
- 26) Prevence kriminality. Ministerstvo vnitra České republiky. <http://www.prevencekriminality.cz/>
- 27) Probační a mediační služba České republiky. Ministerstvo spravedlnosti. <https://www.pmscr.cz/>

- 28) Programy státní podpory práce s dětmi a mládeží na léta 2011-2015. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.  
<http://www.msmt.cz/mladez/programy-statni-podpory-prace-s-detmi-a-mladezi>
- 29) Republikový výbor pro prevenci kriminality. Ministerstvo vnitra České republiky. <http://www.mvcr.cz/clanek/rvppk-republikovy-vybor-pro-prevenci-kriminality.aspx>
- 30) ROZUM, Jan a kolektiv. Uplatnění mediace v systému trestní justice II. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 2010.  
<http://www.ok.cz/iksp/docs/372.pdf>
- 31) Seznam se bezpečně. <https://www.seznamsebezpecne.cz/>
- 32) SCHELLEOVÁ, Ilona. Právní postavení mladistvých. Praha: Eurolex Bohemia, 2004.
- 33) Sociologická rešerše výzkumů ke kriminalitě a sociálně patologickým jevům u dětí a mladistvých. Ministerstvo vnitra České republiky; SC&C. 2013.  
<http://www.mvcr.cz/clanek/sociologicka-reserse-vyzkumu-ke-kriminalite-a-socialne-patologickym-jevum-u-deti-a-mladistvych.aspx>
- 34) Statistické přehledy. Policie České republiky.  
<http://www.policie.cz/clanek/policie-cr-web-informacni-servis-statistiky-statisticke-prehledy.aspx>
- 35) Statistiky kriminality. Ministerstvo vnitra České republiky.  
<http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality.aspx>
- 36) STREČKOVÁ, Šárka, Současné podmínky a vývojové trendy v užívání nealkoholových drog u žáků základních škol a víceletých gymnázií v posledních letech. Ochrana a Bezpečnost. 2016, 3. [http://ochab.ezin.cz/O-a-B\\_2016\\_C/2016\\_OaB\\_C\\_03\\_streckova.pdf](http://ochab.ezin.cz/O-a-B_2016_C/2016_OaB_C_03_streckova.pdf)
- 37) SVATOŠ, Roman. Vývoj kriminality mládeže v České republice. Kriminálnístika, 2013, 2. s. 139 n.  
[http://www.prevencekriminality.cz/evt\\_file.php?file=171](http://www.prevencekriminality.cz/evt_file.php?file=171)
- 38) SVOBODOVÁ, Zuzana. Kdy zajít k odborníkovi s dítětem v předškolním věku. Rodiče a děti. <http://www.rodice-a-deti.cz/kdy-zajit-k-odbornikovi-s-ditetem-v-predskolnim-veku>
- 39) Školní psycholog. Lauderovy školy.  
[http://www.lauder.cz/cs/zakladni\\_informace/skolni\\_psycholog.html](http://www.lauder.cz/cs/zakladni_informace/skolni_psycholog.html)
- 40) ŠNÝDROVÁ, Ivana. Význam rodiny pro vývoj osobnosti. Iustin.cz.  
<http://www.iustin.cz/art.asp?art=3>

- 41) ŠTĚCHOVÁ, Markéta; VEČERKA, Kazimír. Systémový přístup k prevenci kriminality mládeže. Praha: Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 2014. ISBN 978-80-7338-140-0.
- 42) Trestní řízení ve věcech dětí a mladistvých. <http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/trestni-rizeni-ve-vecech-deti-a-mladistvych>
- 43) Učitelé čekají s inkluzí na stát. Lidové noviny, 27. VIII. 2015.
- 44) VANTUCH, Pavel. Ochranná opatření v trestním zákoníku. Právní rádce. 27. I. 2010. <https://pravniciradce.ihned.cz/c1-40206950-ochranna-opatreni-v-trestnim-zakoniku>
- 45) Věk blízký věku mladistvých. Judikáty.info. <https://www.judikaty.info/cz/nejvyssi-soud-ceske-republiky/vek-blizky-veku-mladistvych/>
- 46) Věk v trestním právu. Muj-pravnik-cz. <http://muj-pravnik.cz/vek-v-trestnim-pravu/>
- 47) *Větší zabezpečení škol. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2015.* <http://www.msmt.cz/ministerstvo/vetsi-zabezpeceni-skol>
- 48) Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.
- 49) Vývoj osobnosti dítěte v souvislosti s prostředím. Bedekr sociálním znevýhodněním pro učitele základní školy. Cesta k rovným příležitostem. <http://www.cerop.cz/cs/aktivita-5/zs/zch3>
- 50) Zákon č. 218/2003 Sb., Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).
- 51) Zákon č. 263/2004 Sb., o pedagogických pracovnících.
- 52) Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).
- 53) Zákon č. 89/2012, Sb., občanský zákoník, v platném znění.
- 54) Zákon č.82/2012 Sb., Zákon občanský zákoník § 30.
- 55) Záškoláctví. Šance dětem. 15. IV. 2012. <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-ditete/zaskolactvi.shtml>
- 56) Závazný pokyn policejního prezidenta č. 167/2010, o činnosti na úseku mládeže (ze dne 30. prosince 2010).

ZOUBKOVÁ, Ivana. Kontrola kriminality mládeže. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2.